

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

**БАНК ТУТУМУНУН ӨНҮГҮҮ
ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ**

2011-ЖЫЛДЫН БИРИНЧИ ЖАРЫМ ЖЫЛДЫГЫ (19)

БИШКЕК, 2011-жыл

РЕДАКЦИЈАЛЫК КЕҢЕШ:

Төрага: Чокоев З..
Кеңештин мүчөлөрү: Усубалиев У.А.
Карабаева А.М.
Керимкулова Г.А.
Жакыпов М.Ж.
Садыкова Н.О.
Өмүралиева Н.Э.

Жооптуу катчы: Бообекова У.Ш.

Бул кызматкерлер басылманы даярдоодо негизги аткаруучулардан болушкан:
Бообекова У.Ш. (1-бөлүк), Джапарова Ч.А., Жакишов М. (2-бөлүк),
Искандаров М.Ж. (3-бөлүк), Осмонова З.Т. (4-бөлүк), Козубеков А.А. (5-бөлүк),
Шатманов И.Т. (6-бөлүк).

Уюштуруучусу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы.
Басылма Кыргыз Республикасынын Адилет министрлигинде каттоодон өткөн. Жалпыга маалым-
доо каражаттарын каттоо жөнүндөгү 2002-жылдын 18-сентябрындагы
№783-күбөлүккө ээ.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2011

Басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз, кайрадан басылып чыгары-
лууга жана кайсыл формада жана кайсы каражаттар менен болбосун таркатылууга тийиш эмес.
Басылманы көчүрүп басууда жана которууда «Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары» басыл-
масына милдеттүү түрдө таянуу зарыл.

ЖЧК "Принтхаус LTD" полиграфия комплексинде басууга даярдалды жана басылып чыгарылды
Бишкек ш., Шевченко көч., 1
Тел.: (+996 312) 35-29-52, 35-29-64.
Нускасы: 230 даана

Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары

Кыргызстандын банк тутумунун өнүгүшүнө финансылык ортомчу катары, иликтөөлөрдү жүргүзүү жана ага баа берүү, турукташууга жетишүүдө жана аны колдоп турууда орун алган тоскоолдуктарды, ошондой эле Кыргызстандын банк тутумунун турукташуусунун составдык элементтерине баа берүү «Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары» басылмасынын максаты болуп саналат. Басылма 1-январга жана 1-июлга карата абал боюнча кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Маалыматтарды жаңыртуунун акыркы күнү: 2011-жылдын 1-июлу

Басылманын мазмунуна байланыштуу маселелер боюнча:

Кыргыз Республикасынын Улуттук Банкынын
Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо Башкармалыгына
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 312) 66 92 52 телефону,
(996 312) 450 450 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот.
Электрондук почта: uboobekova@nbkr.kg.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын башка басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Жылдык отчет Улуттук банктын жыл ичиндеги бүткөргөн иши жөнүндө толук отчету болуп саналат. Ал экономиканын реалдуу секторундагы өзгөрүүлөрдүн натыйжаларынын кыскача мүнөздөмөсүн, ошондой эле акча-кредит чөйрөсүндөгү Улуттук банктын чечимдерин жана аракеттерин чагылдырат. Өзүнө экономикалык өнүгүү жана акча-кредит саясаты жөнүндө маалыматтарды, финансылык отчетту, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт. Кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Улуттук банктын бюллетени Кыргыз Республикасынын реалдуу сектор, финансылык жана тышкы экономикалык сектор, ошондой эле мамлекеттик финансы боюнча макроэкономикалык көрсөткүчтөрүн камтыйт. Бюллетенди даярдоодо Кыргыз Республикасынын Улуттук Статистика комитетинин, Финансы министрлигинин, коммерциялык банктардын, Кыргыз Республикасынын Финансы рыногун көзөмөлдөө жана жөнгө салуу кызматынын жана Улуттук банктын материалдары пайдаланылат. Ай сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарык көрөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Бул басылмада Кыргыз Республикасынын тышкы секторунун өнүгүшүндөгү акыркы тенденциялар чагылдырылат жана төлөм теңдеминин аналитикалык жана нейтралдуу формасы, тышкы сооданын түзүмү, эл аралык камдар, тышкы карыз боюнча маалыматтар менен таблицалар, ошондой эле Кыргыз Республикасынын эл аралык инвестициялык позициясы камтылат. Басылма чейрек сайын – январь, май, июль жана октябрь айларында жарыяланып турат.

Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама

Баяндама, республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасынын чагылдырылышын, инфляциянын негизги факторлоруна иликтөөлөрдү, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акча-кредиттик саясат жагындагы чечимдери жөнүндө маалыматтарды камтыйт жана анда келерки чейрекке инфляциялык болжолдоолор келтирилет. Чейрек сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи

Улуттук банктын пресс-релизи Улуттук банкта жана бүтүндөй банк тутумундагы окуялар түрмөгүн, финансы рыногу боюнча ыкчам маалыматтарды камтыйт. Апта сайын кыргыз жана орус тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Бул басылма Кыргыз Республикасын банктык мыйзамдарынын пайдубалын түзүүчү ченемдик документтер менен коммерциялык банктарды жана коомчулукту камсыз кылуу үчүн Улуттук банктын ченемдик актыларын расмий жарыялоону билдирет. Басылма айына бир жолу кыргыз жана орус тилдеринде чыгарылат.

Бардык басылмалар Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасынын буйругу менен бекитилген тизмеге ылайык таркатылат жана <http://www.nbkr.kg> дареги боюнча web-сайтка жайгаштырылат.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	7
I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ФИНАНСЫ-КРЕДИТ СИСТЕМАСЫНЫН АБАЛЫ	8
II. БАНК ТУТУМУНУН АБАЛЫ	10
2.1. Банк тутумунун түзүмү	10
2.2. Тобокелдиктер	16
2.2.1. Кредиттик тобокелдик	16
2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги	17
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги	19
2.3. Капиталдын шайкештик деңгээли	23
2.4. Финансылык натыйжалар	24
2.5. Финансылык ортомчулук көрсөткүчү	26
III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИ	28
3.1. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер тутумунун абалы	28
3.2. Кредит портфелинин түзүмү жана динамикасы	30
3.3. Негизги тобокелдиктер	32
IV. ТӨЛӨМ ТЕНДЕМИ	33
4.1. Төлөм тендеминин түзүмү	33
4.2. Банк продуктулар, тарифтер жана кызмат көрсөтүүлөр	34
4.3. Нак жана нак эмес жүгүртүүлөр	36
4.3.1. Накталай жүгүртүүлөр	36
4.3.2. Нак эмес жүгүртүүлөр	37
4.3.3. Банктык төлөм карттар менен эсептешүүлөр системасы	37
4.3.4. Жол чектери менен операцияларды кошо алганда, чек ара аркылуу өткөрүлүүчү төлөмдөр	39
V. РЕАЛДУУ СЕКТОРДУН АБАЛЫ	41
5.1. Үй чарбасы	41
5.1.1. Банк тутумунун алдындагы милдеттенмелер	42
5.1.2. Калктын аманаттары	42
5.2. Корпоративдик сектор	43
5.2.1. Банк тутумунун алдындагы милдеттенмелер	43
5.2.2. Дебитордук жана кредитордук карыздын абалы	44
5.2.3. Финансылык натыйжалар	45
VI. ФИНАНСЫ СИСТЕМАСЫНЫН ӨНУГҮҮ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	46
VII. АТАЙЫН МАСЕЛЕЛЕР	49
SWIFT Кыргыз Республикасында	49

КИРИШҮҮ

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнүн, атап айтканда, коммерциялык банктардын активдеринин, милдеттенмелеринин, кирешелүүлүгүнүн, кредиттердин жана депозиттик базасынын өсүшү байкалган. Коммерциялык банктардын олуттуу ликвидүүлүк запасы жана капиталдарынын шайкештигинин жогорку деңгээлде орун алышы тышкы таасирлерге банк тутумунун белгилүү деңгээлде туруштук берүү мүмкүнчүлүгүн, финансылык ортомчулук деңгээлин жогорулатуу, банк тутумунун натыйжалуу ишин камсыз кылуу үчүн потенциалдын бардыгын тастыктайт.

Банк тутумунда экономиканын реалдуу секторун кредиттөө көлөмүнүн өсүшү байкалган. Мында, банк тутумунун кредит портфелинде кардарларга узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшүнүн көбөйүү тенденциясы орун алган. Бүтүндөй алганда, система боюнча банктардын кредит портфелинин сапатынын жакшыргандыгы белгиленген.

Жеке адамдардын депозиттеринин өсүш арымынын алгылыктуу арымда катталышы калайык калктын банк тутумуна карата ишениминин сакталып калгандыгын далилдейт. Бүтүндөй алганда, банк тутумунун мөөнөттүү депозиттеринин көлөмүнүн өсүшү банктардын экономиканы орто жана узак мөөнөткө каржылоосун көбөйтүүгө мүмкүнчүлүгүнүн артып жаткандыгын көрсөтөт.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелери секторунда кредит портфелинин өсүшү уланган, бул үй чарбалары, чакан жана орто бизнестин кредиттик ресурстарга суроо-талабынын жогорулагандыгы, ошондой эле банктык эмес финансы-кредит мекемелердин операцияларынын кирешелүүлүгүнүн өсүшүн далилдейт.

Ошентип, кароого алынып жаткан мезгил ичинде бүтүндөй алганда, Кыргыз Республикасынын финансы-кредит системасынын турукташуусунун алгылыктуу тенденциясы бекемделип жаткандыгы байкалган.

* * * * *

Басылманын "Атайы маселелер" бөлүгүндө банктар аралык SWIFT төлөм системасы жөнүндө маалыматтар чагылдырылган.

I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ФИНАНСЫ-КРЕДИТ СИСТЕМАСЫНЫН АБАЛЫ

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча финансы-кредит системасынын чогуу алгандагы активдери¹ 2010-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда, 15,9 пайызга көбөйгөн. Мында, бул көрсөткүчтүн өсүшү банк тутуму боюнча байкалган.

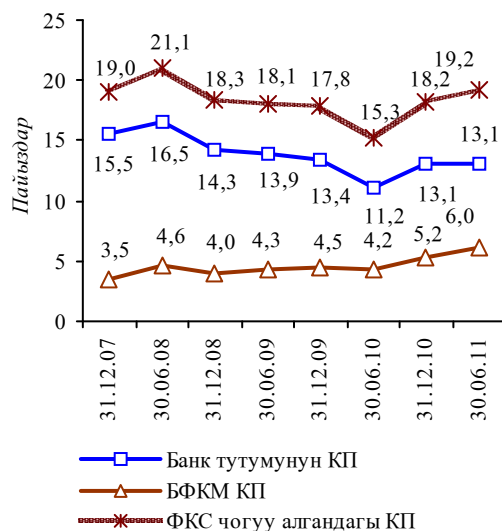
Чогуу алгандагы кредит портфелинин ички дүң өнүмүнө (ИДӨ) карата катыш катары аныкталган финансылык ортомчулук көрсөткүчү² өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда өсүү менен 19,2 пайызды түзгөн (1.1-график). Банк тутумунун жана БФКМдердин 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде кредит портфелинин өсүш арымы 2010-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша, 11,0 жана 36,3 пайызды түзгөн, ал эми 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгына салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 8,4 жана 26,0 пайыз чегинде катталган.

Банктар финансы-кредит системасында басымдуу абалды ээлеп калууда (1.2-график), ошентип 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгын жыйынтыгы боюнча финансы-кредит системасынын чогуу алгандагы кредит портфелинде³ алардын үлүшү 68,6 пайызды түзгөн⁴. Бул 2010-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда 3,7 пайыздык пунктка, ал эми өткөн жылдын экинчи жарым жылдыгындагыга салыштырганда 2,7 пайыздык пунктка аз.

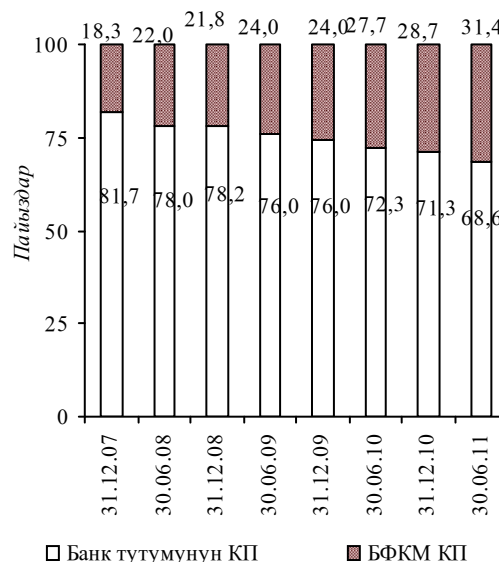
Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга атайы камдардын (РППУ) көлөмүнүн банк тутумунун жана БФКМдердин кредиттеринин көлөмүнө карата катышынын динамикасы, кредит портфелинин сапатынын жакшыргандыгын тастыктайт (1.3-график). 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча БФКМдердин кредит портфелиндеги атайы РППУлардын үлүшү төмөндөп, 2,7 пайызды түзгөн. Ал эми банк тутуму боюнча бул

1.1-график. Финансы-кредит системасынын (ФКС) кредит портфелинин (КП) өзгөрүү динамикасы,

ИДӨга карата пайыздарда

1.2-график. Чогуу алгандагы кредит портфелинин (КП) түзүмү

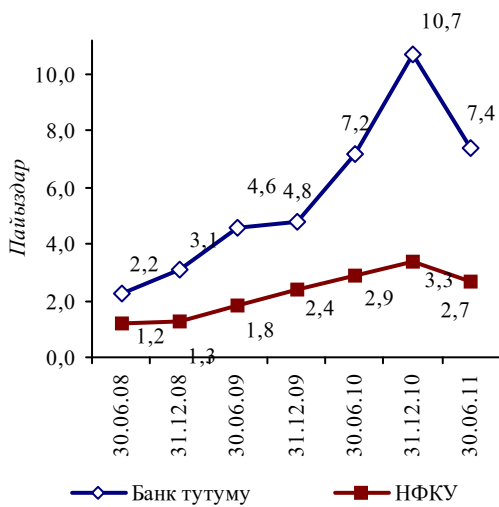
¹ Финансы-кредит системасынын иликтөөгө алынып жаткан көрсөткүчтөрү катары бул жерде, Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана бантык эмес финансы-кредит мекемелеринин көрсөткүчтөрү кароого алынган.

² Акыркы 12 ай ичиндеги айкын ИДӨ боюнча маалыматтар эсептөөдө эске алынган.

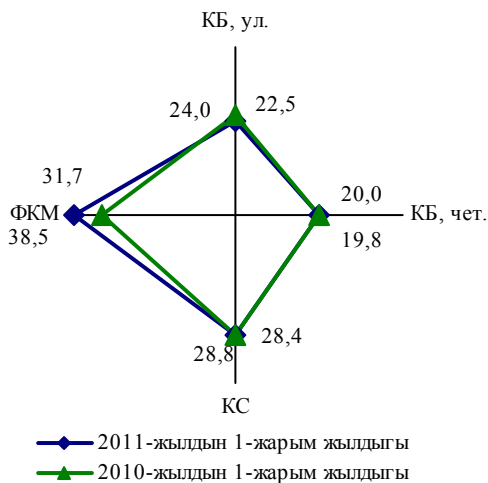
³ Банк тутумунун кредит портфелинде банкрот абалында калган банктардын кредит портфели да камтылган.

⁴ Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик бантык отчеттун (ПРБО) маалыматтары боюнча.

1.3-график. Банк тутумунун жана БФКМдин кредит портфелдериндеги атайын РППУнун деңгээли

1.4-график. Ар кандай ФКМдин кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендери

Эскертүү: КБ, ул. – улуттук валюта коммерциялык банктарда; КБ, чет. – Чет өлкө валютасында коммерциялык банктарда; КС – кредиттик союздар; МФУ – микрофинансылык уюмдар.

көрсөткүч 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгына салыштырганда 3,3 пайыздык пунктка төмөндөп, 7,4 пайызды түзгөн.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда коммерциялык банктардын кредиттери боюнча орточо салмактынып алынган пайыздык чендердин төмөндөгөндүгү, ал эми банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча алардын көбөйгөндүгү байкалган.

Басылманын 1.4-графикинде коммерциялык банктар (улуттук жана чет өлкө валютасында) жана банктык эмес финансы-кредит мекемелери тарабынан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендер чагылдырылган, бул кандайдыр бир деңгээлде кредиттик ресурстардын наркынын өзгөрүү багытына жана деңгээлине баа берүү мүмкүнчүлүгүн сунуштайт.

Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасында сыяктуу эле, улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чендердин деңгээли төмөндөгөн. Алсак, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли 0,2 пайыздык пунктка азайган. Мында, банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин, атап айтканда, микрофинансылык уюмдар секторунда сунушталган кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чендердин жогорулагандыгы байкалган. Алсак, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге караганда микрофинансылык уюмдардын кредиттери боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли 6,8 пайыздык пунктка көбөйгөн. Ошентип, Кыргызстандын финансы-кредит системасынын кароого алынып жаткан мезгил ичиндеги абалын төмөнкүчө мүнөздөөгө болот:

- финансы-кредит системасынын активдеринин көлөмүнүн көбөйүүсү менен;
- финансылык ортомчулук көрсөткүчүнүн өсүшү менен;
- финансы-кредиттик системасынын чогуу алгандыгы кредит портфелинде БФКМдердин үлүшүнүн көбөйүүсү менен;
- коммерциялык банктардын БФКМдердин кредит портфелинин сапаттык мүнөздөмөлөрүнүн жакшыруусу менен.

II. БАНК ТУТУМУНУН АБАЛЫ

2.1. Банк тутумунун түзүмү

2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча республикада 22 коммерциялык банк, алардын 248 филиалы, 493 аманат кассалары жана 25 көчмө касса иштеп турган. Анын ичинде 50 пайыздан көбүрөөк өлчөмдө чет өлкө капиталы катышкан 10 банкты кошо алганда капиталына чет өлкөлүктөр катышкан 13 банк ишин жүзөгө ашырып турган. Республиканын бардык банктык мекемелери иш мүнөзүнө жараша универсалдуу болуп саналышат.

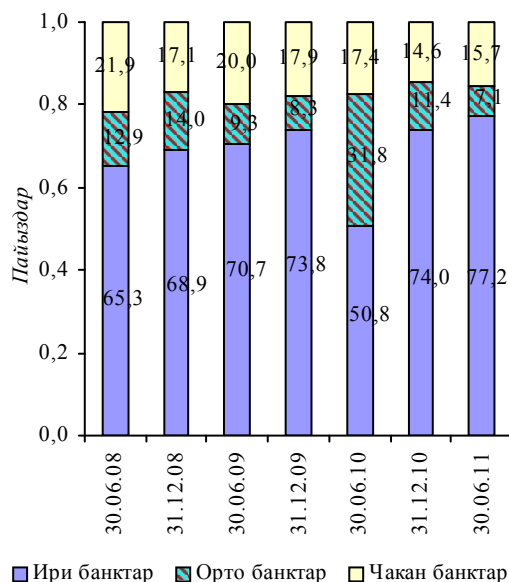
Төрт проблемалуу банкка: ИАКБ "Акыл" ААКсына, "Манас Банк" ЖАКка, "КыргызКредит Банк" ААКсына, ИБ "Ысык-Көл" ААКсына консервация режими киргизилген.

Банк тутумунун олуттуу бөлүгүн түзгөн калган банктар калайык-калкка банктык кызмат көрсөтүүлөрдүн жана продукттардын негизги топтомун сунуштоону камсыз кылып, штаттык режимде иштеп турган.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрү, атап айтканда, коммерциялык банктардын активдери, милдеттенмелери жана депозиттик базасы 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгындагыга салыштырганда, өсүшкө жетишилгендигин айгинелөөдө.

Рынок сегменти көз карашынан алганда, "ири", "орточо" жана "майда" банктар¹ тобунан турган банк ту-

2.1.1-график. Банк тутумунун банктар тобу боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

¹ Бул басылмада иликтөөлөрдү жүргүзүү максатында, «ири» банктар катары банк рыногунда үлүшү (d_i) 10% ашкан банктар (суммардык активдерде кредиттерде, депозиттерде жана милдеттенмелерде үлүштүн орточолонгон квадраты), 5% тен 10% чейинки түзгөндөр «орто» банктар, ал эми 5% жетпегенди түзгөндөр «чакан» банктар катары түшүндүрүлөт. Бул төмөнкү формула боюнча эсептелет:

$$d_i = \frac{X_i}{\sum_{i=1}^N X_i} \quad \text{— мында, } i\text{-банктын банк секторундагы үлүшү,}$$

мында N – иштеп жаткан коммерциялык банктардын саны;

$$X_i = \frac{d_A^2 + d_{Kp}^2 + d_D^2 + d_{Ob}^2}{4} \quad \text{— төмөнкү көрсөткүчтөр боюнча}$$

орточо арифметикалык өлчөм: (d_A^2) – банктардын чогуу алгандагы активдериндеги, кредиттердеги (d_{Kp}^2), депозиттердеги (d_D^2) жана милдеттенмелердеги (d_{Ob}^2) i-банктын активдеринин үлүшүнүн квадраты.

тумунун түзүмүнө анализдөөлөр (2.1.1-график) салыштырма салмагы кароого алынып жаткан мезгил ичинде, тиешелүүлүгүнө жараша, 3,2 жана 1,1 пайыздык пунктка жогорулаган "ири" жана "майда" банктардын рыноктук үлүшүнүн өскөндүгүн далилдөөдө.

Банк тутумунун ири банктар тобуна кирген бир банктын четтетилишине байланыштуу "ири" жана "майда" банктардын рыноктук үлүшүнүн көбөйгөндүгү катталган.

"Ири" банктар сегментин рыноктун үлүштүн 72,2 пайызын ээлеген төрт банк аркылуу чагылдырылган.

Бул банктар банк тутумунун чогуу алгандагы кредиттеринде жогорку үлүштү - 68,4 пайызды, ал эми чогуу алгандагы депозиттик базада (банктардын ж.б. ФКМдердин депозиттерин), ошондой эле жергиликтүү бийлик органдарынын депозиттерин эске алуусуз (82,7 пайызды, чогуу алгандагы активдерде жана милдеттенмелерде, тиешелүүлүгүнө жараша 76,4 жана 80,5 пайыздык жогорку көрсөткүчтү ээлеген "ири" банктардын катарына кирет.

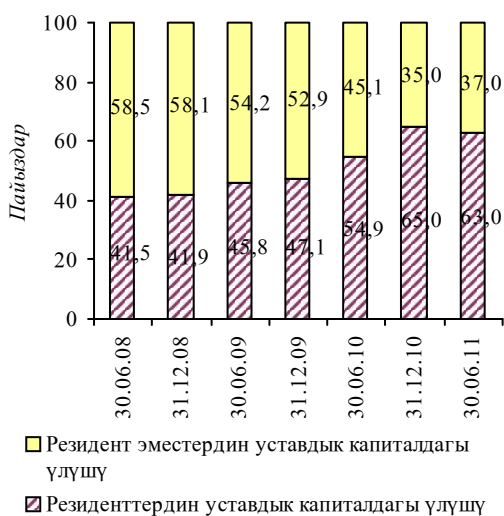
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк тутумунун чогуу алгандагы капиталы 2010-жылдын 31-декабрындагыга салыштырганда, 1,2 пайызга төмөндөгөн.

Коммерциялык банктардын чогуу алгандагы уставдык капиталында чет өлкө капиталынын үлүшү 37,0 пайызды түзгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 35,0 пайыз) (2.1.2-график).

Банк тутумунун 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча активдердин өсүшү 6,0 пайыз чегинде катталган. Чогуу алгандагы активдердин түзүмүндөгү өзгөртүүлөрдү кароого алуудан улам (2.1.3-график), банктардын активдеринин 59,0 пайызы иштеген² активдер экендиги белгиленип, алардын үлүшү 2010-жылдын 31-декабрындагы көрсөткүчкө салыштырганда, 2,9 пайыздык пунктка көбөйгөндүгү аныкталган. Мында, банк тутумунун чогуу алгандагы активдеринде ликвиддүү активдердин үлүшү³ 1,7 пайыздык пунктка төмөндөп, 27,0 пайызды түзгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 28,7 пайыз) (2.1.3-график).

² Иштеп жаткан активдер дегенден улам, ФКМдерде жайгаштырылган кредиттер, депозиттер эсептериндеги калдыктарды, баалуу кагаздарды жана пайыздык киреше алып келген башка жайгаштырууларды түшүнүү зарыл.
³ Ликвиддүү активдер дегенден улам, банктардын кассалардагы жана корреспонденттик эсептердеги каражаттарын түшүнүү зарыл.

2.1.2-график. Банк тутумунун уставдык капиталынын түзүмүнүн өзгөрүүсү

Нормативдик деңгээлден ашкан ликвиддүүлүктүн орун алышы, банктарга кароого алынып жаткан мезгил ичинде экономиканы кредиттөөнү көбөйтүүгө өбөлгө түзгөн.

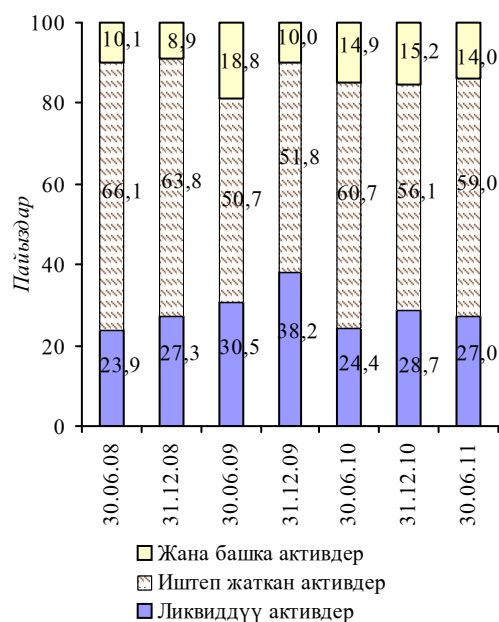
2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында "башка" активдердин үлүшү бир аз кыскарып, банк тутумунун чогуу алгандагы активдеринде 14,0 пайызды түзгөн (2010-жылдын 31-декабрында 15,2 пайыз чегинде катталган эле).

Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүргүзүү улантылган. Ислам банк ишинин принциптери боюнча жүргүзүлгөн активдүү операциялардын (мурабаха, мудараба, шарика ж.б.) көлөмү⁴ 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 991,4 млн. сом чегинде катталган (2010-жылдын 31-декабрына карата - 697,4 млн. сом), б.а. 42,2 пайыз чегинде өсүш белгиленген.

Ресурстарды жайгаштыруунун жана экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнүн негизги булагы катары депозиттик базанын динамикасын жана түзүмүн⁵ кылдат иликтөөдөн улам, төмөнкүлөрдү белгилөөгө болот. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында банк тутумунун депозиттик базасынын өсүшү 2010-жылдын 31-декабрындагыга салыштырганда 8,2 пайызды түзүп, депозиттердин суммасы 35,1 млрд. сомго жеткен. Депозиттердин түзүмүндө жеке адамдардын аманаттарынын үлүшү 40,2 пайыз чегинде катталган (2,8 пайыздык пунктка көбөйүү жүргөн). Мында, жеке адамдардын депозиттеринин көлөмүнүн өсүшү 2010-жылдын 31-декабрындагы көрсөткүчкө салыштырганда, 16,5 пайызды түзгөн.

Юридикалык жактардын депозиттеринин салыштырма салмагы 45,6 пайыз чегинде болгон (2,2 пайыздык пунктка төмөндөө жүргөн). Мында, юридикалык жактардын депозиттеринин көлөмүнүн өсүшү 2010-жылдын 31-декабрындагыга салыштырганда 3,1 пайыз чегинде катталган.

2.1.3-график. Банк тутумунун активдеринин түзүмүнүн өзгөрүүсү

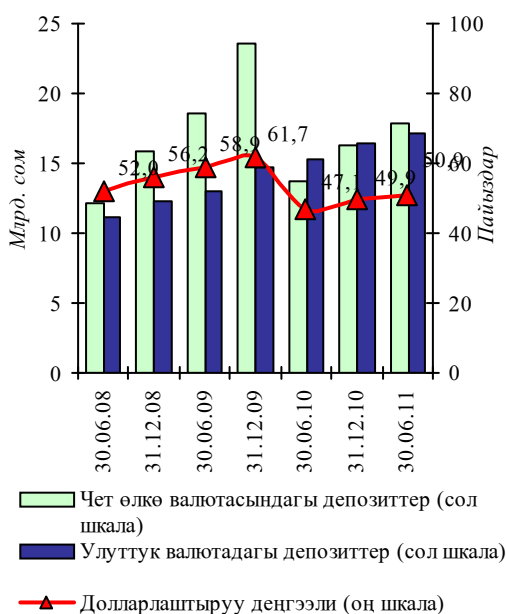
2.1.4-график. Банк тутумунун депозиттеринин тартуу мөөнөттөрү боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

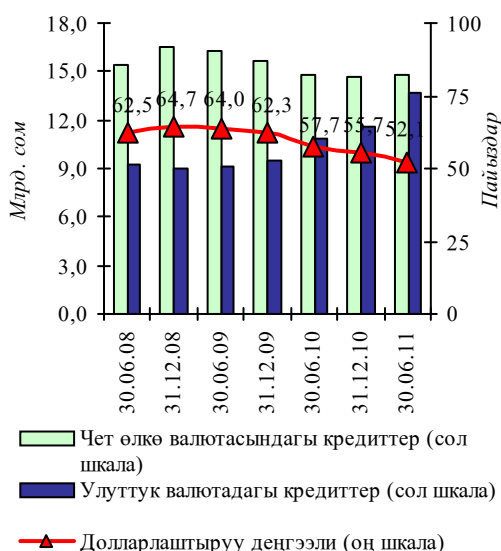
⁴ Улуттук банк Башкармасы тарабынан бекитилген "Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык жүзөгө ашырылган операциялар жөнүндө" жобону карагыла.

⁵ Жүргүзүлгөн анализдөөлөрдүн максатында, "депозиттик базага" ишканалардын жана калайык-калктын депозиттери, ошондой эле борбордук бийлик органдарынын депозиттери жана кредиттери камтылган. Мында, жергиликтүү бийлик органдарынын депозиттери жана кредиттери, ошондой эле башка банктардын депозиттери эске алынган эмес.

2.1.5-график. Банк тутумунун депозиттеринин валюталардын түрлөрү боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

2.1.6-график. Банк тутумунун кредит портфелинин валюталардын түрлөрү боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

Калган үлүштү (14,2 пайызды) Кыргыз Республикасынын борбордук бийлик органдарынын депозиттери ээлеген. Жалпы депозиттик базанын салыштырма салмагында депозиттердин бул категориясынын үлүшүнүн төмөндөөсү 0,6 пайыздык пункту түзгөн.

Иликтөөгө алынып жаткан мезгил ичинде мөөнөттүү депозиттердин үлүшү банктардын жалпы депозиттик базасынан 32,0 пайыздан 34,5 пайызга чейин өскөндүгү байкалган (2.1.4-график). Мында, жеке адамдардын мөөнөттүү депозиттеринин өсүшү 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында 13,8 пайызды түзгөн болсо, абсолюттук мааниде алганда 8,51 млрд. сом чегинде катталган.

2011-жылдын кароого алынып жаткан мезгили ичинде банк тутумунун депозиттик базасынын "долларлашуу" деңгээлинин бир аз өскөндүгү белгиленген (2.1.5-график). Бул көрсөткүч 2010-жылдын жыйынтыгы боюнча алынган 49,9 пайызга караганда, 50,9 пайызды түзгөн. Юридикалык жактардын чет өлкө валютасындагы депозиттеринин үлүшү иликтөөгө алынып жаткан мезгилдин акырына карата 2,6 пайыздык пунктка өсүп (2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 54,5 пайыз), юридикалык жактардын чогуу алгандагы депозиттеринин 57,1 пайызын түзгөн. Ал эми жеке адамдардын чет өлкө валютасындагы депозиттеринин үлүшү отчеттук мезгил ичинде 2,6 пайыздык пунктка азайып, жеке адамдардын чогуу алгандагы депозиттеринин 57,9 пайызын түзгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата ал, 60,5 пайыздык пункт чегинде катталган эле.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде банк тутумунун чогуу алгандагы кредит портфели⁶ 8,4 пайыздык өсүшкө ээ болуп, 28,5 млрд. сомду түзгөн. Мында, коммерциялык банктардын кредиттерин "долларлашуу" деңгээли төмөндөп, 2011-жылдын 30-июнунан карата абал боюнча 52,1 пайызды түзгөн (2.1.6-график). Байкоого алынган мезгил ичинде банк тутумунун кредит портфелинин "долларлашуу" деңгээлинин төмөндөөгө карата туруктуу ык коюу тенденциясы орун алгандыгын белгилеп кетүү зарыл.

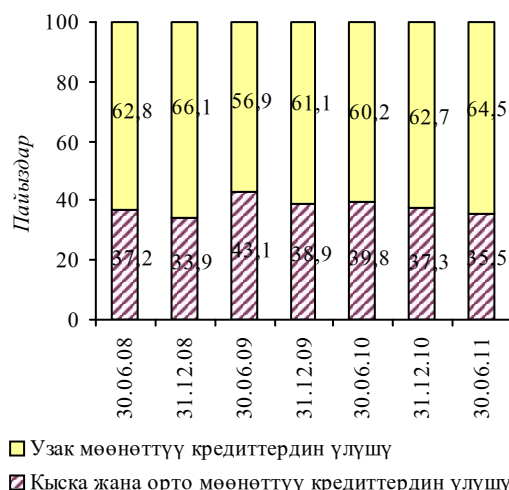
⁶ Бул жерде жана мындан ары бул категорияда баардык кредиттер боюнча, ошондой эле банктардын ж.б. ФКМдердин кредиттери боюнча тиешелүү дисконт камтылбайт. Кредиттер РППУнун эске алуу менен берилген.

Узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшү⁷ 62,7 пайыздан 64,5 пайызга чейин көбөйүп, абсолюттук мааниде алганда өсүш 11,6 пайызды түзгөн. Кайтарып берүү мөөнөтү 1 жылга жетпеген кредиттердин салыштырма салмагы 2009-жылдын биринчи жарым жылдыгынан тартып ырааттуу төмөндөп келген, ошондой болсо да алар банк тутумунун кредит портфелинин үчтөн бир бөлүгүнүн көбүрөөгүн түзүүдө (2.1.7-график).

Кредиттер боюнча колдонулуп жаткан пайыздык чендерге баа берүү үчүн пайыздык чендердин вариациялануу коэффициенти, кредиттер боюнча орточо жана орточо салмактанып алынган чендер сыяктуу мүнөздөмөлөрү кароого алынган. Отчеттук мезгил ичинде улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендер 25,6 пайызды, ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча 22,0 пайызды түзгөн. 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчтөргө салыштырганда улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендер 2,1 пайыздык пунктка, ал эми чет өлкө валютасында 0,1 пайыздык пунктка жогорулаган. Кредиттер рыногундагы пайыздык чендердин чиеленүү өлчөмүн көрсөткөн вариациялануу коэффициенти улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин ар тараптуулугунун өсүшүнө карата тенденциясы чагылдырылган, ал эми чет өлкө валютасында бир аз төмөн катталган. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо пайыздык чен 2010-жылдын 31-декабрына карата алынган маалыматтарга салыштырганда, айрым бир өсүштүн жүргөндүгүн көрсөткөн. Мында, орточо салмактанып алынган пайыздык чендерге салыштарганда олуттуу "ажырым" байкалган, бул кредиттик каражаттарга карата суроо-талапка жана айрым банктарда төмөнкү пайыздык чен менен ири көлөмдө кредиттердин берилишине байланыштуу келип чыккан. Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин динамикасы орточо чен деңгээлинде сакталып калгандыгы белгиленген (2.1.8, 2.1.9-графиктер)

Ошентип, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунда 2010-жыл-

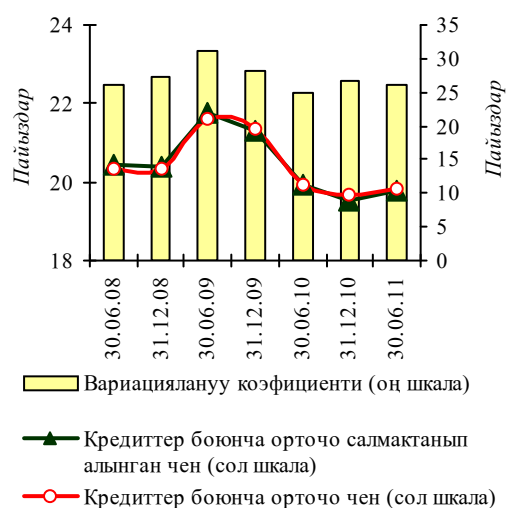
2.1.7-график. Банк тутумунун кредит портфелинин түзүмүнүн жайгаштыруу мөөнөттөрү боюнча өзгөрүүсү

2.1.8-график. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин мүнөздөмөлөрүнүн өзгөрүүсү

2.1.9-график. Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин мүнөздөмөлөрүнүн өзгөрүшү

⁷ Бир жылдан ашкан мөөнөткө берилген кредиттер дегенден улам, узак мөөнөттүү кредиттерди түшүнүү зарыл.

дын жыйынтыгындагыга салыштырганда төмөнкүдөй тенденциялардын орун алгандыгы байкалган:

- чогуу алгандагы активдердин өсүшү;
- банктардын чогуу алгандагы депозиттик базасынын өсүшү;
- кредит портфелинин өсүшү, ал анын "долларлашуусунун" төмөндөө тенденциясы менен коштолгон;
- банктардын чогуу алгандагы кредит портфелинде кардарларга узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшүнүн көбөйүүсү.

2.2. Тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдик

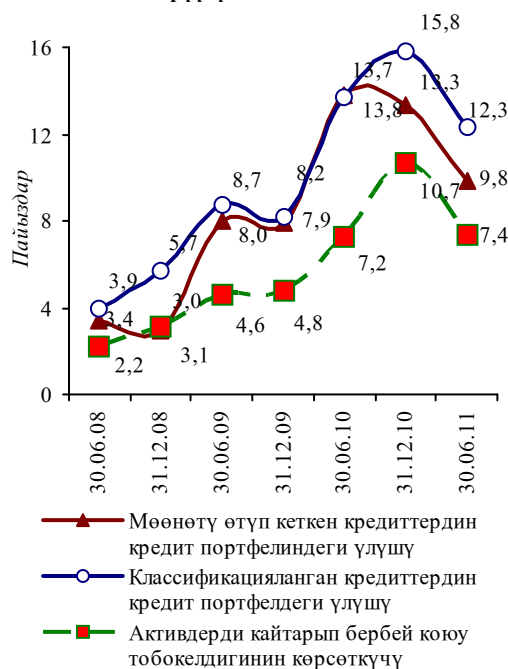
Кредиттик тобокелдик банк ишин коштоп жүргөн негизги тобокелдиктин бири болуп саналат. Ушул бөлүктүн алкагында, өзүндө кредиттик тобокелдиктерди камтышы мүмкүн болгон, банктык операциялар кароого алынат.

Коммерциялык банктар тарабынан кредит портфелинин сапатына баа берүү үчүн кредиттерди классификациялоо¹ системасы колдонулат, бул аларга кредиттердин кайтарылбай калышынан жана тиешелүү камдарды түзүү аркылуу алардын ордун өз учурунда компенсациялоодон улам, орун алуучу потенциалдуу чыгымдардын деңгээлин аныктоого мүмкүнчүлүк берет.

Кредит портфелинин сапатына иликтөөлөрдү жүргүзүүдө классификацияланган жана кредит портфелинин сапатын начарлоосун чагылдырган мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттер өзгөчө көңүл бурууну талап кылат. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында кредит портфелиндеги классификацияланган жана мөөнөтү өткөрүлүп жиберилген кредиттердин үлүшүнүн азайгандыгы байкалган (2.2.1.1-график). Активдердин кайтарылбай калышы тобокелдиги көрсөткүчү (атайы РППУнун жана кредиттик портфелдин катышы) да төмөндөп, 7,4 пайызды түзгөн (2010-жылдын жыйынтыгы боюнча бул көрсөткүч 10,7 пайыз чегинде катталган эле).

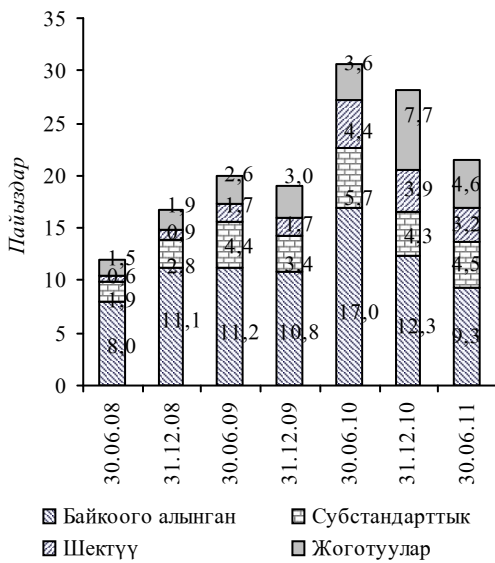
Болочокто кредиттик тобокелдик деңгээлинин жогорулап же төмөндөп кетишине таасир эте алган факторлордун бири катары "байкоого алынган" кредиттер катары классификацияланган кредиттердин динамикасын кароого болот. Мындай кредиттердин салыштырма салмагы 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 3,0 пайыздык пунктка төмөндөп (2.2.1.2-график), 9,3 пайызды түзгөн. Мындан тышкары, жаңыдан түзүлгөн банктын корректировкаланган

2.2.1.1-график. Банк тутумунун кредит портфелиндеги кредиттик тобокелдиктеринин деңгээлинин өзгөрүүсү

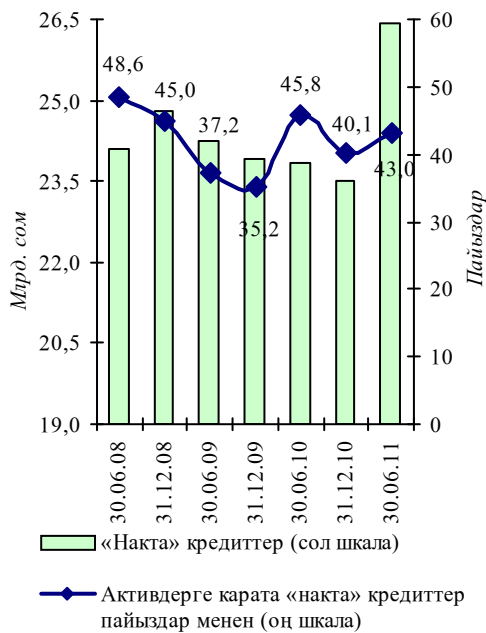

¹ Кредит портфелинин сапатына баа берүү максатында, бардык кредиттерди кардарлардын банк алдындагы өз милдеттенмелерин аткаруу мүмкүнчүлүгүнө жараша алты категорияга бөлүү каралган (алар классификациялоонун начарлоо тартибине жараша келтирилет): нормалдуу, канааттандыраарлык, байкоого алынган, субстандарттык, шектүү жана жоготуу катары каралгандар. Берилген каражаттардын кайтарылып алынышы көз карашынан алганда, эң эле алгылыксыз мүнөздөмөгө ээ катары каралган акыркы үч категорияга кирген кредиттерди "иштебеген" же "классификацияланган" кредиттерге чегерүү кабыл алынган. Банк, ар бир көрсөтүлгөн алты категорияга берилген кредиттердин суммасынан пайыз катары аныкталган, ошол категорияларга шайкеш кам түзүүгө милдеттүү.

2.2.1.2-график. Банк тутумундагы кредит портфелин классификациялоонун өзгөрүүсү

2.2.1.3-график. "Накта" кредиттер деңгээлинин өзгөрүүсү

балансынын бекитилишине жана андан "жаман" кредиттердин чыгарылып салынышына байланыштуу "жоготуу" катары классификацияланган кредиттердин үлүшү да олуттуу төмөндөгөн.

Коммерциялык банктар тарабынан түзүлгөн камдардын чогуу алгандагы көлөмү кредиттердин жалпы портфелинин 9,4 пайызы чегинде катталган.

2010-жылдын 31-декабрына карата бул көрсөткүч 12,8 пайызды түзгөн.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча "таза" кредит портфелинин салыштырма салмагы (түзүлгөн атайы РППУну минуска чыгаргандан кийинки кардарларга берилген кредиттер боюнча карыздардын калдыктары) бүтүндөй банк тутумунун чогуу алгандагы активдеринин 43,0 пайызын түзгөн (2.2.1.3-график), ал 2010-жылдын жыйынтыгына салыштырганда, РППУнун азайуусуна жана кредит портфелинин өсүшүнө байланыштуу 2,9 пайыздык пунктка көбөйгөн.

Бүтүндөй алганда, банк тутуму боюнча жалпы кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин үлүшүнүн жана РППУга сарптоолордун азайуусуна байланыштуу, кредиттик тобокелдиктерди мүнөздөгөн көрсөткүчтөрдүн төмөндөгөндүгү белгиленген.

2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги

Калайык-калктын банк тутумуна карата ишеними банктардын өзүнө алган милдеттенмелерин учурунда аткаруусуна жараша калыптанат, бул аларда жетиштүү деңгээлдеги ликвиддүүлүктүн болушун болжолдойт. Ликвиддүүлүк тобокелдиги жөнгө салуу максаттарында утурумдук ликвиддүүлүк экономикалык ченеминин жардамы менен бааланат².

Банк тутумунун ликвиддүүлүк көрсөткүчүнүн айкын деңгээли жетиштүү негизде жогору бойдон сакталып турган. Орточо алганда, бүтүндөй банк тутуму боюнча бул көрсөткүчтүн 2011-жылдын 30-июнуна карата эсептелинген мааниси 73,1 пайызды түзгөн (2.2.2.1-график).

Депозиттердин туруктуулугу депозиттер жана кредиттер дюрациясынын катышы, ошондой эле каражат-

² Утурумдук ликвиддүүлүк экономикалык ченеми - Улуттук банк тарабынан белгиленген, банк милдеттүү түрдө аткарууга тийиш болгон ченемдердин бири болуп саналат. Ага ылайык, ликвиддүү активдер кыска мөөнөттүү милдеттенмелердин кеминде 30 пайызы деңгээлинде болууга тийиш.

тар булагынын туруктуулук коэффициентинин өлчөмү менен мүнөздөлөт³.

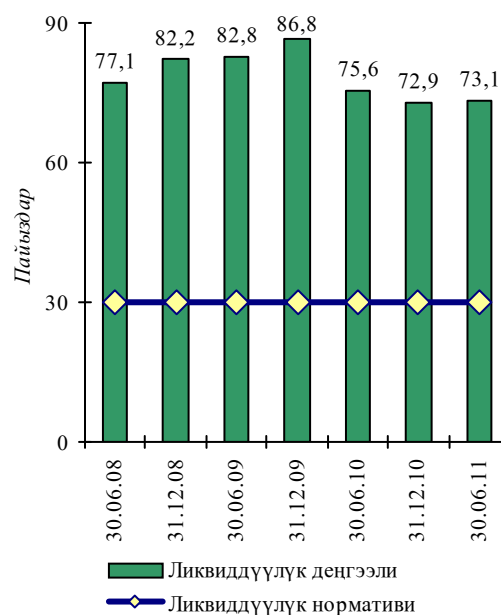
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде депозиттерди тартуунун орточо мөөнөттөрү менен кредиттерди жайгаштыруунун ортосундагы ажырым улам кеңейип олтурган (2.2.2.2-график). 2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча ал 22,4 пайыздык пункту түзгөн, ушунун өзү белгилүү бир шарттарда ликвиддүүлүктү тескөө процессин татаалдатышы мүмкүн болгон дезинтермедиациялоонун⁴ көмүскө тобокелдиктеринин орун алышын тастыктайт, бул жерде ошондой эле, кредиттердин айрым бир бөлүгү депозиттерден (капитал, финансылык мекемелерден, узак мөөнөттүү карыз алуулардан ж.б.) айрымаланып, башка узак мөөнөттүү булактардын эсебинен банктар тарабынан каржыланышын да эске алуу зарыл. Бул факт, кандайдыр бир деңгээлде жогоруда белгиленген тобокелдиктин келип чыгуу ыктымалдуулугун төмөндөтүшү мүмкүн.

Ушул бөлүктүн 2.2.2.3-графикинде финансылык каражаттар булагынын туруктуулук коэффициентинин, депозиттик базанын "таза" кредиттик портфелге карата катышынын динамикасына салыштыргандагы өзгөрүүсү чагылдырылган.

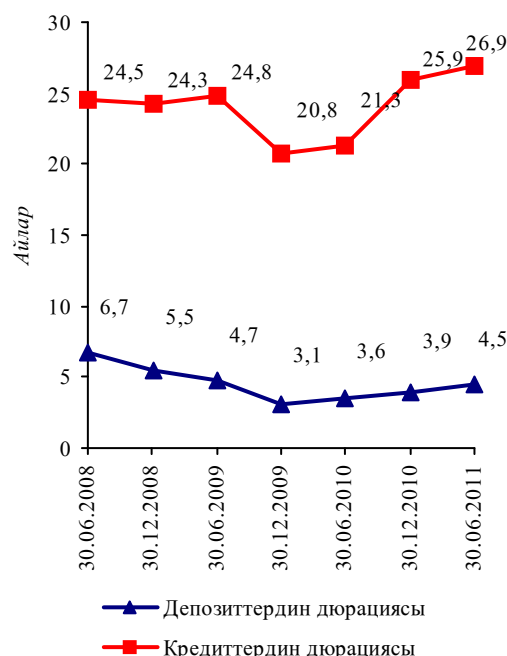
Жылдын биринчи жарым жылдыгында депозиттик базадагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшүнүн өскөндүгү катталган (2010-жылдын 31-декабрындагы 32,0 пайыздан 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча алынган 34,5 пайызга чейин), бул берилген кредиттердин мөөнөттөрүн узартуу үчүн ресурстук потенциалды жогорулатуудан көрүнгөн. Демек, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында банк тутумундагы кредиттердин дюрациясы да 25,9 айдан 26,9 айга чейин өскөн (2.2.2.2-графикти карагыла), бул каражаттар булагы менен аларды жайгаштыруу мөөнөттөрүнүн макулдашуусу шартында тобокелдиктин бир аз төмөндөшүн айгинелейт.

Депозиттер көлөмү менен "таза" кредиттер деңгээлинин катышынын 2010-жылдын жыйынтыгы боюнча белгиленген 1,2 мааниден 2011-жылдын биринчи жа-

2.2.2.1-график. Күндөлүк ликвиддүүлүктүн эсептөө маанисинин өзгөрүү динамикасы

2.2.2.2-график. Банк тутумундагы кредиттердин жана депозиттердин дюрациясынын өзгөрүү динамикасы

³ Финансылык каражаттар булагынын туруктуулук коэффициенти банк тутумунун депозиттеринин жалпы суммасындагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү (пайыздардагы) менен мүнөздөлөт.

⁴ Дезинтермедиация - инфляциялык күтүүлөрдүн күч алышынан жана/же башка кооптуу күтүүлөрдөн улам келип чыккан тынчсыздануунун натыйжасында, белгиленген мөөнөтүнөн мурда калайык-калк тарабынан салынган аманаттардын массалык түрдө алынышы процесси.

2.2.2.3-график. Банк тутумунун ликвиддүүлүк факторлоруна баа берүү

рым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 1,1 чейин төмөндөшү, кароого алынып жаткан мезгил ичинде кредиттик операцияларды көбөйтүү үчүн ликвиддүүлүктүн бир аз запасы орун алып турган болсо да, тартылган каражаттарды натыйжалуу пайдаланууну арттыруунун жыйынтыгынан болгон (2.2.2.3-график).

Ал эми ушул бөлүктүн 2.2.2.4-таблицасында банктардын 2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча финансылык активдеринин жана милдеттенмелеринин төлөө мөөнөттөрү жөнүндө маалыматтар билдирилген. Бүтүндөй алганда, банктардын финансылык милдеттенмелери финансылык активдер менен орду жабылган, мында, келип чыккан "ажырым" (активдердин милдеттенмелерден артып турушу) 15,3 млрд. сомду, ал эми кредиттер жана депозиттер боюнча 12,6 млрд. сомду түзгөн.

Терс ажырым 90 күнгө чейинки аралыктан байкалган. Мында, 180 күнгө чейинки кумулятивдик "ажырым" "минус" 4,0 млрд. сомду түзөөрүн жана банктардан өз финансылык милдеттенмелерин аткаруусу үчүн активдерди жана милдеттенмелерди тескөөгө алууга өзгөчө көңүл бурууну талап кылаарын көрсөткөн (б.а. 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырына чейин).

2.2.2.4 -таблица. Финансылык активдердин жана милдеттенмелердин ордун жабуу (млн. сом)

Аталышы	Төлөө мөөнөтү					Бардыгы болуп
	30 күнгө чейин	31 күндөн 90 күнгө чейин	91 күндөн 180 күнгө чейин	181 күндөн 365 күнгө чейин	365 күндөн жогору	
1. Бардыгы болуп финансылык активдер анын ичинде кардарларга кредиттер жана финансылык ижара	24 765,4	2 934,1	4 021,8	8 187,6	24 359,1	64 268,0
	1 097,4	1 279,7	2 413,1	5 329,9	18 407,0	28 527,1
2. Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер анын ичинде жеке адамдардын депозиттери жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	28 316,8	4 977,4	2 476,7	4 901,6	8 334,5	49 006,9
	6 933,8	1 616,0	1 926,0	3 209,8	2 278,3	15 963,9
3. Бардыгы болуп ажырым анын ичинде кредиттер жана депозиттер боюнча ажырым	-3 551,4	-2 043,3	1 545,1	3 286,1	16 024,6	15 261,1
	-5 836,4	-336,3	487,1	2 120,0	16 128,7	12 563,2

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

Депозиттердин концентрациялануу өзгөчөлүктөрү. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында, 2.2.3.1-графикте көрүнүп тургандай эле, депозиттердин банк тутуму боюнча концентрациялануу деңгээли жогорулаган, ошондой эле депозит рыногунда бир банк-

тын максималдуу үлүшү да жогорулаган. Депозиттер рыногунун катышуучулар арасында концентрацияланышы⁵ жалпы кабыл алынган градация көз карашынан алганда, өткөн эки мезгилдегиден айрымаланып, алгылыктуу чекте (10 пайыздан жогору) болгон, ал эми бир банктын максималдуу үлүшү 16,7 пайыздан 20,3 пайызга чейин көтөрүлгөн.

Мындан тышкары, улуттук жана чет өлкө валюта-сындагы депозиттердин концентрациялануусу 9,9 пайыздан 11,8 пайызга чейин жана 10,7 пайыздан 12,1 пайызга чейин жогорулаган (2.2.3.2-график).

Башка көрсөткүчтүн - "Төрт ири банктын үлүшүнүн" жардамы менен банк тутумундагы концентрациялануу деңгээлине баа берүү, депозиттердин концентрациялануусунун 55,6 пайыздан 58,1 пайызга чейин жогорулагандыгын тастыктаган. Мында, ушул ири төрт банктын курамы 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында өзгөрүүсүз калган.

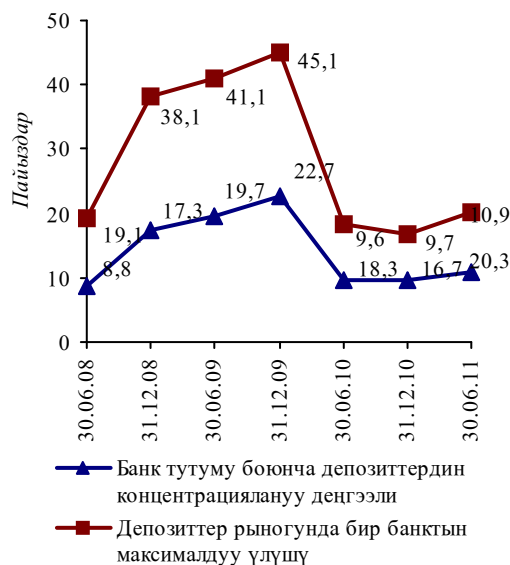
Кредиттердин концентрациялануу өзгөчөлүгү. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында банк тутумунун кредит портфелинин өсүшү кредиттердин концентрациялануу деңгээлине таасир эткен. Кредиттер рыногунда кайсыл бир банктын максималдуу үлүшү 18,4 пайыздан 19,8 пайызга чейин жогорулаган. (2.2.3.3-график).

Ал эми "Төрт ири банктын үлүшү" көрсөткүчү боюнча, кароого алынып жаткан мезгил ичинде кредиттердин концентрациялануусу 49,5 пайыздан 52,3 пайызга чейин жогорулагандыгын белгилөөгө болот. Мында, ушул төрт ири банктын курамы өзгөргөн эмес. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында чет өлкө валюта-сындагы кредиттердин концентрациялануу көрсөткүчү 12,8 пайыз деңгээлине чейин жогорулаган, ал эми улуттук валютадагы кредиттер боюнча 2,2 пайыздык пунктка, 9,1 пайыздан 11,3 пайызга чейин көтөрүлгөн, Кредиттердин концентрациялануу градациясы өзгөрүп, "алгылыктуу чекте" сакталып калган (2.2.3.4-график).

Кредиттердин экономика тармактары боюнча

⁵ Концентрациялануу тобокелдигине "жогору", "алгылыктуу" же "төмөн" чекте сыяктуу баа берүү концентрациялануу деңгээлинин жалпы кабыл алынган градациясына негизделген. Алсак, концентрациялануу тобокелдиги, эгерде анын деңгээли 10 пайызга чейинкини түзсө "төмөн", 10 пайыздан 18 пайызга чейинкини түзсө "алгылыктуу", ал эми 18 пайыздан жогору болсо, "жогорку" деңгээлде деп эсептелинет. Мисалы, 50 пайызга барабар болгон концентрациялануу индекси рынокко бирдей үлүштөгү 2 катышуучунун, ал эми 33 пайызда 3 катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү.

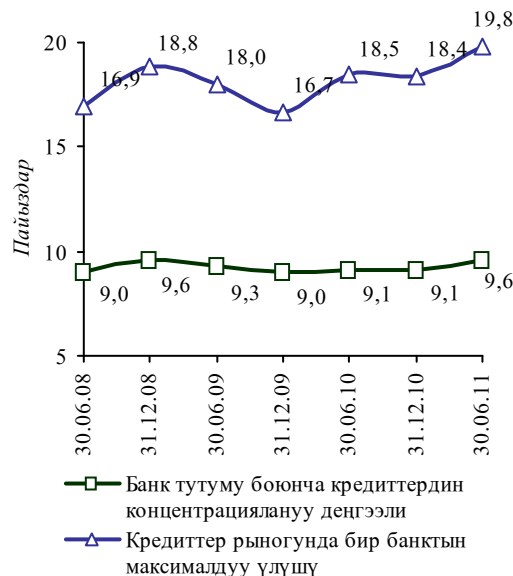
2.2.3.1-график. Депозиттердин концентрациялануусунун өзгөрүшү

2.2.3.2-график. Валюталардын түрлөрү боюнча депозиттердин концентрациялануусу

2.2.3.3-график. Кредиттердин концентрациялануусунун өзгөрүшү

2.2.3.4-график. Валюталардын түрлөрү боюнча кредиттердин концентрациялануусу

концентрациялануу тобокелдигине жүргүзүлгөн анализдөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча концентрациялануу деңгээлинин тармакка жараша "төмөндөн" "жогоркуга" чейин өзгөрүп тургандыгы байкалган (2.2.3.5-таблица). Байланыш, даярдоо, кайра иштетүү жана социалдык кызмат көрсөтүүлөр сыяктуу тармактарда кредиттердин концентрациялануу деңгээли арткан, бул, белгиленген тармактарды 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында кредиттөөдө айрым банктардын жигердүү иш алып баргандыгын далилдейт. 2011-жылдын кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктардын чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө айыл чарбасына жана соодага кредиттердин үлүшүнүн айрым бир өсүшкө ээ болгондугу байкалган. Ошол эле учурда курулушка жана ипотекага кредиттер боюнча төмөндөө белгиленген. Банктардын чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө соода жүргүзүүгө, айыл чарба керектөөлөрүнө жана ипотекага берилген кредиттердин үлүшү жогору болгон. Бул, ушул тармактарды айрым банктардын кредиттөөсүндө кыйла жогорку тобокелдиктер камтылгандыгы тууралуу айтып турат (2.2.3.6-таблица).

Ошентип, Кыргыз Республикасынын банк тутумунда 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттердин концентрацияланышынын өскөндүгү катталган. Улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча концентрациялануу деңгээли өсүшкө ык коюу тенденциясына ээ болгон. Кредиттердин экономика тармактары боюнча концентрациялануу деңгээли бүтүндөй алганда банк тутуму боюнча "төмөндөн" "жогоркуга" чейин өзгөрүп турган.

2.2.3.5-таблица. Банк ишинин экономиканын тармактарын кредиттөө боюнча концентрациялануусу*

	31.12.08	30.06.09	31.12.09	30.06.10	31.12.10	30.06.11	Өткөн мезгилге карата четтөө (пайыздык пункттарда)
Өнөр жайы	18,6	15,7	15,8	15,5	18,7	15,8	-2,9
Айыл чарбасы	50,3	50,0	48,6	43,9	42,0	38,8	-3,2
Транспорт	24,3	23,3	20,5	20,7	19,7	20,2	0,5
Байланыш	72,6	67,2	97,3	75,0	73,1	86,9	13,8
Соода	11,5	10,9	11,9	11,0	7,1	8,3	1,3
Даярдоо жана кайра иштетүү	32,7	34,8	39,9	30,9	23,4	35,3	11,9
Курулуш	13,5	12,0	12,0	10,5	10,6	12,3	1,7
Ипотека	17,9	17,8	19,1	20,6	21,6	24,1	2,5
Үй чарбасы	11,7	12,2	11,8	11,4	12,1	12,1	-0,0
Соц. кызмат көрсөтүүлөр	65,5	40,1	40,6	41,5	41,2	49,1	8,0
Жана башкалар	15,5	16,6	18,0	18,2	18,0	22,1	4,2

* Концентрациялануу Херфиндалдын индексинин негизинде аныкталат, ал банктардын тармактарды кредиттөөнүн жалпы көлөмүндөгү салыштырма салмагынын квадраттык суммасы катары эсептелинет. Концентрациялануунун 100 пайызга барабар индекси рыноктун белгилүү бир сегментин толугу менен монополизациялоону, 50% - бирдей үлүштөгү эки катышуучуну, 33%- 3 катышуучуну жана башканы түшүндүрөт.

2.2.3.6-таблица. Банктардын кредит портфелинин экономиканын тармактары боюнча түзүмү

	31.12.08	30.06.09	31.12.09	30.06.10	31.12.10	30.06.11	Өткөн мезгилге карата четтөө (пайыздык пункттарда)
Өнөр жайы	5,7	6,1	5,5	5,3	5,6	5,7	0,05
Айыл чарбасы	11,5	12,1	12,2	13,0	12,7	14,0	1,28
Транспорт	1,0	1,0	1,0	1,1	1,3	1,2	-0,02
Байланыш	0,5	0,4	0,1	-	0,0	0,0	0,01
Соода	36,1	38,2	41,5	43,0	43,0	44,7	1,72
Даярдоо жана кайра иштетүү	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,09
Курулуш	9,5	8,5	7,7	7,5	7,7	6,1	-1,65
Ипотека	14,0	13,2	12,3	11,4	10,8	9,6	-1,16
Үй чарбасы	8,3	7,8	8,0	7,3	7,1	7,7	0,61
Соц. кызмат көрсөтүүлөр	0,4	0,2	0,1	0,2	0,3	0,5	0,18
Жана башкалар	12,4	12,2	11,2	10,9	11,3	10,2	-1,10
Жыйынтыгында	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x

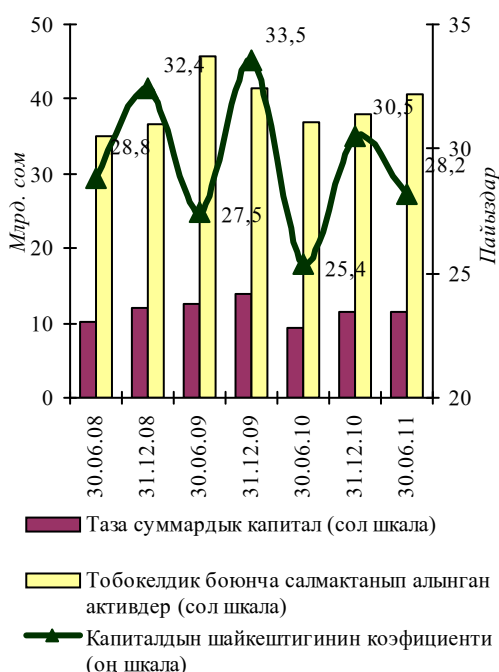
2.3. Капиталдын шайкештик деңгээли

Банк ишине мүнөздүү болгон бардык тобокелдиктер түпкүлүгүндө келип, анын финансылык натыйжаларынан көрүнүү менен (тике чыгымдар түрүндө сыяктуу эле, тиешелүү камдарды түзүүгө чыгашалар аркылуу келечекте чыгымдардын келип чыгуу ыктымалдыгынын орун алышы менен) банктын мүмкүн болуучу алгылыксыз өзгөрүүлөргө туруштук берүү мүмкүнчүлүгүн мүнөздөгөн өздүк каражаттарынын - капиталынын өлчөмүнө таасирин тийгизет.

Капиталдын шайкештик ченеминин 12,0 пайыз деңгээлиндеги минималдуу маанисин белгилөөдө, банк тутуму боюнча орточо алганда бул көрсөткүч, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 28,2 пайызды түзгөн (2.3.1-график). Банк тутумунун 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде капиталдын шайкештик деңгээлинин төмөндөшү, коммерциялык банктардын таза суммардык капиталынын айрым бир төмөндөөсү шартында, тобокелдик деңгээли боюнча салмактанып алынган активдердин өсүшүнө байланыштуу келип чыккан. Мында, капиталдын шайкештигинин айкын деңгээли (28,2 пайыз) тобокелдиктүү жана кирешелүү активдердин көлөмүн, башка банктардын ишиндеги тобокелдиктин жол берилген нормативдик деңгээлинен ашырбастан туруп, дээрлик 2,5 эсеге кошумча көбөйтүүгө мүмкүндүк бермек.

Жогоруда белгиленгендер банк тутумунун абалы кароого алынып жаткан мезгилдеги терс таасирлерге туруштук бере алуу мүмкүнчүлүгүн жана финансылык ортомчулук деңгээлин, ошондой эле банк тутумунун натыйжалуу иштөө мүмкүнчүлүгүн жогорулатуу үчүн белгилүү бир потенциалдын калыптангандыгын тастыктайт.

2.3.1-график. Банк тутумунун капиталынын шайкештик көрсөткүчтөрүнүн өзгөрүүсү

2.4. Финансылык натыйжалар

Банк ишинин кирешелүүлүгүнүн негизги көрсөткүчүнөн болуп, алынган пайданын активдердин орточо деңгээлине карата катышы катары аныкталган активдердин кирешелүүлүк коэффициенти (ROA), ошондой эле алынган пайданын биринчи деңгээлдеги капиталдын орточо өлчөмүнө карата катышы катары аныкталган, салынган капиталдан кирешелүүлүк деңгээли ROE саналат.

Кыргыз Республикасынын банк тутумунда 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча ROA жылдык эсептөөдө 2,7 пайызды (2010-жылдын жыйынтыгы боюнча - 1,2 пайызды), ал эми ROE жылдык эсептөөдө 14,4 пайызды түзгөн (2010-жылдын жыйынтыгы боюнча 7,1 пайыз).

Банк тутумунун кирешелүүлүгүнүн активдердин орточо маанисине карата катышынын негизги көрсөткүчтөрү боюнча таза пайыздык кирешенин өсүшү байкалган (6,0 пайыздан 7,0 пайызга чейин), бул пайыздык кирешелердин жогорулоосунун эсебинен жүргөн (2.4.1-таблица).

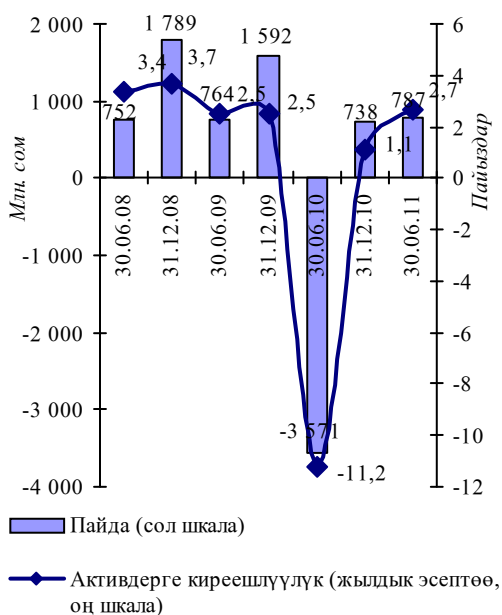
Банк тутумунун кирешелүүлүгүнүн негизги көрсөткүчтөрү

(бир мезгил ичинде активдердин орточо маанисине карата пайыздарда (жарым жыл ичинде))

	30.06.09	31.12.09	30.06.10	31.12.10	30.06.11
Бардыгы болуп пайыздык кирешелер	10,0	9,6	9,3	8,3	9,8
Бардыгы болуп пайыздык чыгашалар	3,6	3,3	2,8	2,3	2,8
Таза пайыздык киреше	6,4	6,3	6,5	6,0	7,0
РППУга чегерүүлөр (кредиттер боюнча)	0,9	0,6	2,3	1,1	0,2
РППУга чегерилгенден кийинки таза пайыздык киреше	5,5	5,7	4,1	4,9	6,8
Бардыгы болуп пайыздык эмес кирешелер	17,8	16,8	16,7	18,8	25,0
Бардыгы болуп пайыздык эмес чыгашалар	13,8	12,5	13,1	15,2	20,6
Бардыгы болуп башка операциялар жана администр. чыгашалар	6,4	6,8	7,2	6,5	7,8
РППУга чегерүүлөр (башка активдер боюнча)	0,3	0,3	11,5	0,4	0,3
Салык салууга чейинки таза киреше (чыгым)	2,8	2,8	-11,0	1,5	3,2
Пайдага салык	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
Таза киреше (чыгым)	2,5	2,5	-11,2	1,2	2,8
Бир мезгил ичинде активдердин орточо мааниси (млрд. сом)	61,6	64,1	63,8	60,9	55,6

Коммерциялык банктардын пайыздык эмес кирешелердин жана чыгашаларын кароодо пайыздык эмес кирешелердин (активдердин орточо деңгээлине карата 18,8 пайыздан 25,0 пайызга чейин жана пайыздык эмес чыгашалардын 15,2 пайыздан 20,6 пайызга чейин)

2.4.2-график. Активдердин кирешелүүлүгүнүн динамикасы

2.4.3-график. Операциялардын айрым түрлөрүнүн кирешелүүлүгүнү көрсөткүчтөрү

өскөндүгү катталган. Мында банктардын операциялык жана административдик чыгашаларынын деңгээли 1,3 пайыздык пунктка жогорулаган.

Пайдадан салык боюнча чегерүүлөрдүн деңгээли иш жүзүндө өзгөрүүсүз калган, ошентип 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн таза пайда активдердин орточо маанисине карата 2,8 пайызды түзгөн.

Абсолюттук мааниде алганда 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы боюнча банк тутумунун таза пайдасы 0,79 млрд. сомду түзгөн (2010-жылдын ушул эле мезгилинде чыгымдын өлчөмү 3,6 млрд. сом чегинде катталган), ал эми 2010-жылдын жыйынтыгы боюнча алынган таза пайда 0,74 млрд. сом чегинде катталган (2.4.2-график).

Кредиттер боюнча пайыздык кирешенин берилген кредиттер боюнча карыздардын калдыктарынын орточо маанисине карата катышы катары аныкталган кредит портфелинин кирешелүүлүгү 2,3 пайыздык пунктка жогорулап, кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча 18,2 пайызды түзгөн (2.4.3-график). Бул өсүш банк тутумунун кредит портфелинин сапатынын жакшыруусу менен шартталган.

2011-жылдын 30-июнуна карата активдердин кызматкерлердин санына карата катышы 7,0 млн. сомду түзгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата 6,8 млн. сом). Бул көрсөткүчтүн катталган өсүшү чогуу алгандагы активдердин 6,0 пайызга өсүшүнө жана кызматкерлердин санынын 4,1 пайыз чегиндеги кыйла төмөнкү өсүш арымына байланыштуу болгон. Ошентип, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында проблемалуу банктардын чыгым тартуусуна карабастан, негизинен пайда алуу менен иштөөгө жетишкен. Мында, банк тутумунун капиталынын шайкештиги ченеминин орточо маанисинин деңгээли банктардын активдүү операцияларды кошумча кеңейтүүгө мүмкүнчүлүгүн чагылдырган. Кирешелүү активдердин үлүшүн андан ары жогорулатуу активдерди натыйжалуу пайдаланууну арттыруу факторунан болуп калмак.

2.5. Финансылык ортомчулук көрсөткүчү

Финансылык ресурстарды төлөөгө жөндөмдүү карыз алуучулар менен экономика тармактарынын ортосунда кайрадан бөлүштүрүү үчүн топтогон финансылык ортомчу катары банк секторунун ролу, түздөн-түз банктардын ишинин өнүгүү деңгээлине жана анын натыйжалуулугуна жараша болот.

Депозиттердин көлөмүнүн¹ ИДӨнүн өлчөмүнө карата катышы² отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырында 14,8 пайыз чегинде катталган, бул биринчи жарым жыдыктын акырындагы ушул көрсөткүчтөн 14,2 пайызга (2.5.1-график) жогору. Бул көрсөткүчтүн өсүшү 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутумуна карата ишенимдин сакталып калышы жана депозиттердин алгылыктуу өсүш арымдары (8,6 пайыз), ошондой эле ИДӨнүн өсүш арымынын салыштырмалуу төмөн (4,1 пайыз) болушу менен шартталган.

Кардарларга берилген кредиттердин жалпы көлөмүнүн ИДӨнүн көлөмүнө карата катышы 0,2 пайыздык пунктка төмөндөө менен 12,4 пайызды түзгөн (2.5.2-график).

2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырына карата кредиттердин көлөмү, ушул эле жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгына салыштырганда 2,4 пайызга көбөйүү менен 26,3 млрд. сом чегинде катталган.

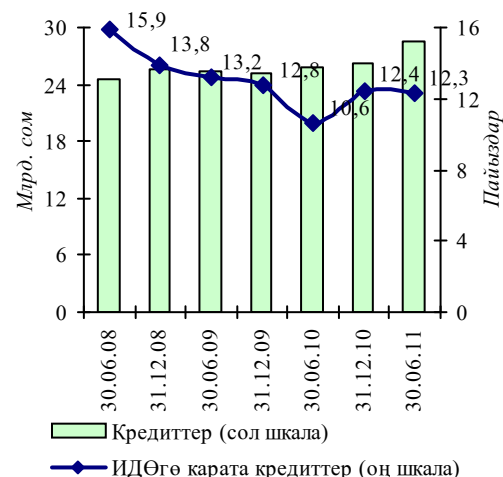
Кредиттер боюнча карыздын депозиттердин көлөмүнө карата катышы 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы 88,6 пайызга каршы, 83,5 пайызды түзгөн, бул депозиттердин бир кыйла өсүшү менен байланыштуу болгон жана ресурстук базаны пайдалануунун жакшыргандыгын далилдеп турат (2.5.3-график).

Отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырына карата улуттук валютада жаңы берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 23,1 пайызды (2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагыга салыштырганда 0,5 пайыздык пунктка төмөндөгөн) түзгөн. Чет өлкө валютасында жаңыдан берил-

2.5.1-график. Депозиттер көлөмүнүн динамикасы жана ИДӨгө карата депозиттердин катышы

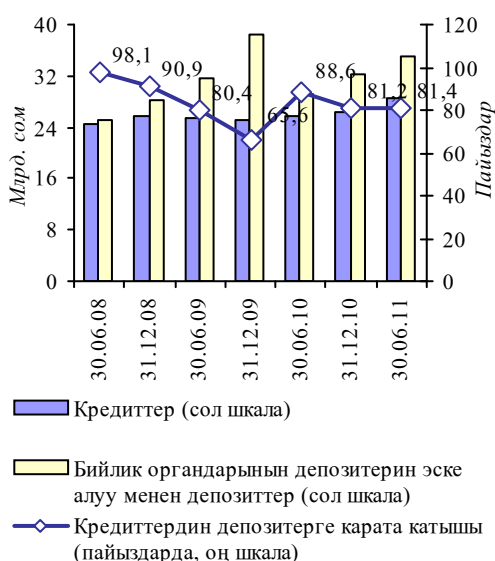
2.5.2-график. Кредиттер көлөмүнүн динамикасы жана ИДӨгө карата кредиттердин катышы

¹ Бул бөлүктө депозиттер дегенден улам, ишканалар менен калайык-калктын депозиттерин, ошондой эле Кыргыз Республикасынын бийлик органдарынын депозиттерин жана кредиттерин түшүнүү зарыл.

² Эсептөөдө акыркы 12 ай ичиндеги номиналдык ИДӨ боюнча маалыматтар пайдаланылган.

2.5.3-график. Кредиттердин депозитерге карата катышынын динамикасы

ген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 18,1 пайызды түзүү меен 1,7 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

Улуттук валютада жаңы кабыл алынган кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2,0 пайызды түзгөн (2010-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда өсүш 0,1 пайыздык пункт). Чет өлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 0,03 пайыздык пунктка көбөйгөн жана отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгында 1,01 пайызды түзгөн.

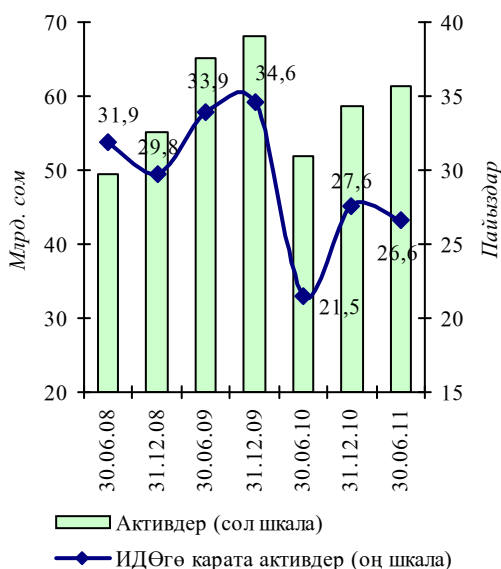
Пайыздык чендердин жогорку спрэди (улуттук валютада 21,1 пайыз жана чет өлкө валютасында 17,1 пайыз) кредиттик тобокелдиктин жогорку деңгээлде сакталып калышы жана кредиттик каражаттарга карата сурооталаптын канааттандырылбашы менен шартталган.

Финансылык ортомчулук деңгээли көз карашынан суммардык активдердин ИДӨгө карата катышы көрсөткүчүнүн жогорулагандыгын белгилеп кетүү зарыл (2.5.4-график, эсептөөлөр "АУБ" ААКсынын маалыматтарын корректировкалоосуз келтирилген). Алсак, 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча бул катыш 27,6 пайызды, ал эми экинчи жарым жылдыктын акырына карата 25,5 пайызды түзгөн.

Финансылык ортомчулук көрсөткүчүнүн калыптанган деңгээли, даале болсо салыштырмалуу төмөн мааниге ээ, ушуга байланыштуу банк тутумунун ишин андан-ары өнүктүрүүгө жана анын натыйжалуулугун жогорулатууга мүмкүнчүлүк бар.

Коммерциялык банктардын тобокелдиктерге жалпы дуушарлануусу, кыска мөөнөттүк мезгил аралыгында банк тутуму айрым бир финансылык тобокелдиктерге туруштук берүүгө дарамети жете тургандыгын айгинелөөдө. Ошондой болсо да, жалпы макроэкономикалык жана саясий жагдайдын андан-ары начарлоосу жана валюта курстарынын өтө эле өзгөрүлмөлүүлүгү кредит портфелинин сапатынын жана банктын башка көрсөткүчтөрүнүн олуттуу начарлап кетүүсүнө алып келиши ыктымал.

2.5.4-график. Активдердин көлөмүнүн динамикасы жана активдердин ИДӨгө карата катышы

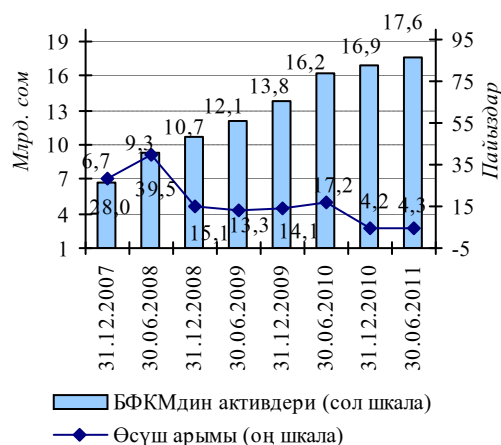
III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИ

3.1. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер тутумунун абалы

Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер тутуму (мындан ары - БФКМ) Улуттук банк тарабынан жөнгө салынган төмөнкү мекемелерди өзүндө камтыйт: (3.1.1-таблица):

- Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясы ("Финкомпания" ЖЧКсын);
- Банктарды рефинансылоонун адистештирилген фондусу ("БРАФ" ЖЧКсын);
- кредиттик союздарды (КС);
- микрофинансылык компанияларды (МФК), микрокредиттик компанияларды (ММК), микрокредиттик агенттиктерди (МКА) камтыган микрофинансылык уюмдарды (МФУ)
- алмашуу бюросун.

3.1.1-график. БФКМдин чогуу алгандагы активдеринин динамикасы

3.1.1-таблица. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин санынын динамикасы

Аталышы	2007	2008	2009	30.06.2010	2010	30.06.2011
БРАФ ЖЧКсы	-	-	1	1	1	1
Өнүктүрүү фондусу ЖАК	-	-	1	-	-	-
Финкомпания	1	1	1	1	1	1
МФУ	233	291	359	380	397	424
Кредиттик союздар	272	248	238	229	217	207
Ломбарддар	181	196	231*	-	-	-
Алмашуу бюролору	318	353	372	336	290	274
Жыйынтыгында	1005	1089	1203	947	906	907

* Маалыматтар 2009-жылдын 1-сентябрына карата абал боюнча. Лицензиялоо 2009-жылдын 8-сентябрынан тартып жокко чыгарылган.

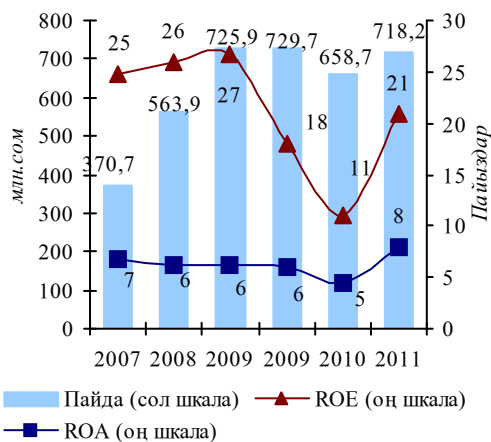
Кредиттик союздардын жана алмашуу бюролорунун санынын кыскарышынын эсебинен БФКМдердин саны да кыскарып жаткандыгы байкалууда.

2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча мезгил-мезгили менен берилүүчү отчетторго ылайык, БФКМдердин чогуу алгандагы активдери 17,6 млрд. сомду түзгөн¹ (МФУлардын валюталык тобокелдиктерин хеджирлөө инструменттери боюнча утурлама ак-

¹ Ушул жерде жана мындан ары активдер жана БФКМдердин кредит портфели Финансы компаниясын, БРАФты эске алуусуз көрсөтүлгөн, алар кредиттик союздардын жана коммерциялык банктардын активдерине рекредиттелген.

тивдерди жана милдеттенмелерди эске албаганда) жана 2010-жылдын жыйынтыгында алынган көрсөткүчтөргө салыштырганда (2010-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча МФУлардын валюталык тобокелдиктерин хеджирлөө инструменттери боюнча утурлама активдерди эске алуу менен 16,9 млрд. сом) 4,3 пайызга же 732,0 млн. сомго көбөйгөн (3.1.1-график). Ал эми 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде БФКМдердин активдеринин өсүшү 2,6 млрд. сомду же 18,0 пайызды түзгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата - МФУлардын валюталык тобокелдиктерин хеджирлөө инструменттери боюнча утурлама активдерди жана милдеттенмелерди эске албаганда 15,0 млрд. сом). 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде БФКМдердин өздүк капиталынын өсүшү 21,0 пайыз чегинде катталган. Мында алардын, чогуу алгандагы милдеттенмелери 1,2 пайызга кыскарган. 2010-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда, бул мекемелердин өздүк капиталынын өсүшү 31,9 пайызды, ал эми чогуу алгандагы милдеттенмелери 10,1 пайызды түзгөн.

3.1.2-график. БФКМ боюнча ROA жана ROE көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча БФКМдердин чогуу алгандагы пайдасы² 718,2 млн. сомду түзгөн (3.1.2-график).

Өтүп жаткан жылда алынган пайданын деңгээли 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы пайдадан дээрлик эки эсеге көп болгон (359,9 млн. сом). Мында өсүшкө негизинен БФКМдердин кредит портфелинин көбөйүүсү жана берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин бир аз жогорулатылышы, ошондой эле кредиттер боюнча жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга атайы камдардын азайуусу түрткү берген.

² БФКМдердин чогуу алгандагы пайдасы БРАФты жана Финкомпанияны эске алуусуз көрсөтүлгөн.

3.2. Кредит портфелинин түзүмү жана динамикасы

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин негизги иш багытынан болуп, кредиттөө саналат. БФКМдердин кредит портфели акыркы жылдары аралыгында (3.2.1-график) алардын санынын кыскарышына карабастан, өсүш тенденциясына ээ.

Ушул жылдын биринчи жарым жылдыгында БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфели 2,9 млрд сомго же 26,0 пайызга көбөйүү менен 14,0 млрд сомду түзгөн. Мында, чогуу алгандагы портфелдин көбөйүүсү 2010-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда, абсолюттук мааниде 3,8 млрд. сом же 36,3 пайыз чегинде катталган.

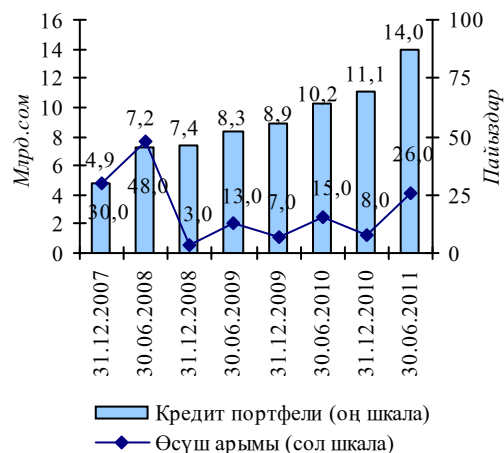
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде БФКМдердин чогуу алгандагы активдеринин кредит портфелинин үлүшү 2010-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча белгиленген 63,1 пайыздан ушул жылдын 30-июнуна карата алынган 79,2 пайызга чейин көбөйгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча чогуу алгандагы активдердеги кредит портфелинин үлүшү 65,6 пайызды түзгөн эле).

Мында, 2010-жылдын ушул мезгилиндегиге салыштырганда БФКМдердин карыз алуучуларынын санын 80 628 адамга же 22,6 пайызга өскөндүгү байкалган, бул жыйынтыгында келип 437 250 адамды түзөт. 2010-жылдын баш жагындагыга салыштырганда, карыз алуучулардын санынын өсүшү 11,8 пайызды же 46 020 адамды түзгөн. Карыз алуучулардын санынын туруктуу өсүшкө ээ болуусу, калайык-калк арасында МФУлардын кызмат көрсөтүүлөрүнүн талапка ээ болуп жаткандыгын тастыктайт.

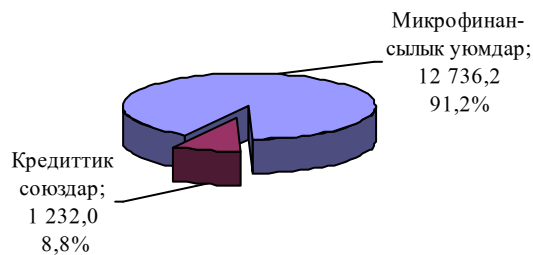
БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө (3.2.3-график) 91,2 пайыз микрофинансылык уюмдардын кредиттерине, ал эми 8,8 пайызы кредиттик союздардын кредиттерине туура келет.

Кредит портфелинин тармактар жана региондор боюнча өзгөрүү динамикасы БФКМдерге артыкчылык берүүлөрдүн туруктуулугун чагылдырат. Алсак, областтар боюнча (3.2.3-график) кредит портфелинин негизги үлүшү Ош, Жалал-Абад областтарына жана Бишкек шаарына туура келет. Бүтүндөй алганда, иш жигердүүлүгү өлкө түштүгүндө жана калктын алда канча

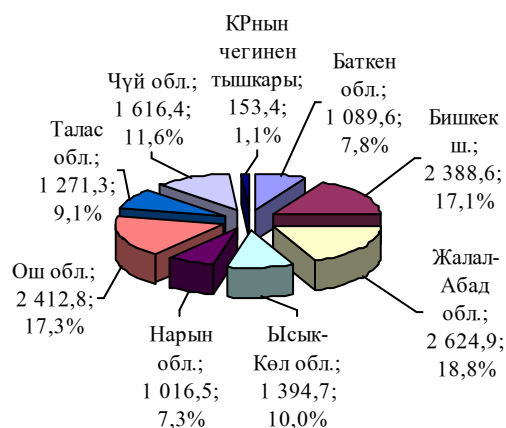
3.2.1-график. БФКМдин кредит портфелинин динамикасы

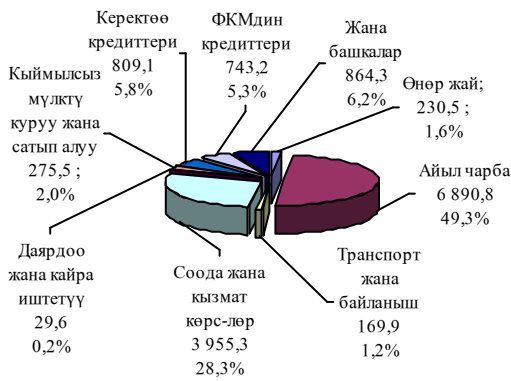
3.2.2-график. БФКМдин түрлөрү боюнча чогуу алгандагы кредит портфели

3.2.3-график. Областтар боюнча БФКМдин чогуу алгандагы кредит портфели (млн. сом)

3.2.4-график. БФКМдин экономика секторлору боюнча чогуу алгандагы кредит портфели

жыш жайгашуусу жана айыл чарба, соода тармактарында экономикалык жигердүүлүктүн орун алышынан улам, өлкө борборунда эң эле жогору экендиги белгиленген.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында БФКМдердин кредиттеринин олуттуу бөлүгү айыл чарбага - 49,3 пайыз, соода жана кызмат көрсөтүүгө - 28,3 пайыз жумшалган (3.2.4-график). Айыл чарбага кредиттердин жетишээрлик жогорку үлүшү МФУлардын регионалдык ар тараптуулугу жана айылдык финансылык институттар сыяктуу эле кредиттик союздардын ишинин өзгөчөлүгү менен аныкталган. Ал эми кредиттердин соодага концентрациялануусу БФКМдердин иш өзгөчөлүгүнүн үстөмдүк кылышы менен түшүндүрүлөт: кичи кредиттер эрежедегидей эле, кыска мөөнөттүү болуп жогорку ченге ээ, бул каражаттардын жогорку деңгээлде жүгүртүү секторлоруна багытталышын шарттайт.

3.3. Негизги тобокелдиктер

БФКМдердин кредит портфели негизинен айыл чарбасы чөйрөлөрүндө, айыл-чарбасына байланыштуу жана айыл жергесинде жайгашкан бизнесте, ошондой эле соода чөйрөсүндө топтоштурулган. Айыл-чарбасын кредиттөө аба-ырайына жана климаттык шарттарга жана айыл калкынын кирешесинин аздыгына байланыштуу олуттуу тобокелдиктер менен коштолгон.

Айыл чарбага кредиттердин сезондук үлүшүнүн жогорулашы белгиленген, ал жыл башынан тартып 45,0 пайыздан 49,3 пайызга чейин көбөйгөн.

Тобокелдиктин башка фактору - бул концентрациялануу. Кредит портфелинде негизги үлүштү чет өлкө донорлорунун каражаттарынын эсебинен түзүлүп, иш жүргүзүп жаткан 7 ири МФУ түзөт. Мына ушул МФУлардын кредит портфелинин үлүшү, БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфелинде 85,2 пайызды түзөт. БФКМдердин өсүшкө ык коюу тенденциясы тышкы инвестициялардын көлөмүнүн көбөйүп жатышы менен шартталган.

Банктык эмес кредит мекемелеринин кредиттери боюнча пайыздык чендер, калайык-калктын кредиттердин бул түрүнө карата жогорку суроо-талабынын сакталып калышына, ошондой эле кредиттерди берүү жана тейлөө жагында БФКМдердин олуттуу тобокелдиктеринин ордун жабууга умтулуусуна байланыштуу, кыйла жогорку деңгээлде калууда.

3.3.1-таблица. Банктык эмес финансы-кредит мекемелердин орточо салмактанып алынган пайыздык чени (пайыздары)

Аталышы	2007	2008	2009	30.06.2010	2010	30.06.2011
Финансы компаниясы	14,3	13,5	14,6	15,1	15,5	15,6
* Өнүктүрүү фондусу	-	-	3,5	-	-	-
Микрофинансылык уюмдар	32,9	32,4	34,5	31,7	31,7	38,5
Кредиттик союздар	25,8	28,0	29,5	28,4	30,7	28,8
** Ломбарддар	167,9	132,3	-	-	-	-

* Улуттук банк Башкармасынын 2010-жылдын 7-майындагы №29/1 токтому менен Кыргыз Республикасынын Убактылуу Өкмөтүнүн 2010-жылдын 30-апрелиндеги №31 Декретинин негизинде, «Кыргыз Республикасынын Өнүктүрүү фондусу» ЖАКка 2009-жылдын 2-сентябрында берилген №4 лицензия кайтарылып алынган.

** Маалыматтар, ломбарддарга лицензия берүү токтотулгандыгына байланыштуу берилген эмес.

IV. ТӨЛӨМ ТЕНДЕМИ

4.1. Төлөм теңдеминин түзүмү

Төлөм теңдеми дегенден улам, төлөм инструменттеринин технологияларынын, жол-жоболорунун, эрежелеринин өз ара байланышын жана акча жүгүртүлүшүн камсыз кылган акча каражаттарын которуу системаларын түшүнүүгө болот. Өткө-рүлгөн төлөмдөрдүн түрлөрүнө жараша система, ири төлөмдөр системасы жана чекене төлөмдөр системасы болуп бөлүнөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми (улуттук төлөм системасы) дегенден улам, Кыргыз Республикасынын аймагында Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык акча каражаттарын которууну жүзөгө ашыруу боюнча иш алып барышкан чогуу алгандагы төлөм системаларын түшүнүүгө болот, Кыргыз Республикасынын резиденттери жана резидент эместери анын операторунан боло алышат.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында төлөм теңдеминин төмөнкүдөй компоненттери иштеп турган:

1. Улуттук банктын ири төлөмдөр системасы - реалдуу убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ).
2. Клирингдик төлөмдөр системасы - майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (ПКС).
3. Төлөм карттары менен эсептешүүлөр системасы.
4. Акча которуулар системасы.

4.2. Банк продуктылар, тарифтер жана кызмат көрсөтүүлөр

Банктар кызмат көрсөтүү үчүн төмөнкүдөй ар кандай ыкмаларды пайдаланышат:

- бир операцияны жүргүзүү үчүн катталган тарифтер;
- операция суммасына же эсептеги калдыктарга жараша белгиленген тарифтер;
- жүргүзүлгөн операциялардын санына жана суммасына жараша бир мезгил ичиндеги төлөөлөр;
- түзүлгөн келишим шарттарына ылайык башка ыкмалар.

Эң эле кеңири пайдаланылган кызмат көрсөтүүлөрдөн болуп төмөнкүлөр саналат: эсептик-кассалык тейлөөлөр, документардык операциялар, нак эмес которуулар, баалуу кагаздар менен операциялар, кредиттерди берүү боюнча операциялар, төлөм карттарын тейлөө боюнча операциялар.

Кардарлардын тапшыруусу боюнча коммерциялык банктар төмөнкү операцияларды жүзөгө ашырышат:

- инкассалык, аккредитивдик жана которуу операциялары;
- карыздык милдеттенмелер боюнча банктык акцепти жана авалды берүүлөр;
- депозиттер жана кредиттер менен операциялар;
- баалуу кагаздарды, валюталарды жана баалуу металлдарды сатып алуу-сатуу;
- акцияларды жана облигацияларды жайгаштырууда ортомчулук;
- инкассация боюнча кызмат көрсөтүүлөр;
- бухгалтердик тейлөөлөр, консультацияларды берүүлөр жана кредиттик карттарды тейлөө боюнча кызмат көрсөтүүлөр.

4.1.1-таблица. Акча которуулар системасын тейлеген банктардын тизмеси

Коммерциялык банктын аталышы	Акча которуулар системасы
РК "Аманбанк" ААКсы	UNistream, Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Xpress Money, InterExpress, Аллор, Золотая корона, Близко, Private Money
"Айыл Банк" ААКсы	Contact, UNIstream, Migom, Лидер, Western Union, Money Gram, InterExpress, Анелик, Золотая корона, Аллор, Близко, Xpress Money, Privat Money, Faster
"АкылИнвестбанк" ААКсы	UNistream,, Migom, Contact, Лидер
"Банк Азии" ЖАК	Western Union, Contact, Анелик, Лидер, Migom, UNistream, Близко, Золотая корона, InterExpress, Money Gram, Faster
"Банк-Бакай" ААКсы	Western Union, Money Gram, Contact, Лидер, Migom, UNistream, Аллор, Золотая корона, Аллор, Быстрая почта
"Демир Кыргыз Интернэшнл Банк" ЖАК	Western Union, Анелик, UNistream
Дос-Кредобанк ААКсы	Western Union, Contact, Анелик, Лидер, Migom, UNistream, InterExpress, Близко, Золотая корона
ИБ "Ысык-Көл" ААКсы	Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, Близко, Аллор, Private Money, Золотая корона
БТА Банк ЖАК	Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, InterExpress, Близко, Золотая корона, Caspian Money Transfer
Халык Банк Кыргызстан ААКсы	Western Union, Contact, Лидер, Migom, UNistream, Золотая корона
"КИКБ" ЖАК	Western Union, Лидер, UNistream, Migom, Анелик, Золотая корона., Близко, Contact
"Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсы	Western Union, Быстрая почта
Кыргызкредит Банк ААКсы	Western Union, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, Близко, Золотая корона, Аллор, Money Gram
КБ Кыргызстан ААКсы	Western Union, Золотая корона, Contact, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, Анелик, InterExpress, Faster
"РСК Банк" ААКсы	Western Union, Лидер, Migom, UNistream, Быстрая почта, Money Gram, Золотая Корона
АКБ "Толубай" ЖАК	Western Union, Золотая корона, Contact, Лидер, Migom, UNistream, Близко
Экоисламбанк ААКсы	Western Union, Contact, Анелик, Лидер, Migom, UNistream, Аллор, Быстрая почта, Золотая корона, Coinstar, InterExpress
UniCreditBank ААКсы	Western Union, Лидер, Migom, Быстрая почта, Золотая корона, UNistream
Пакистан улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	Western Union
ФинансКредитБанк КАБ ААКсы	Анелик, Contact, Лидер, Migom, Money Gram, Coinstar, Western Union, Unistream, Faster
Манас Банк ЖАК	Contact, Лидер, Migom, Western Union, Unistream, Золотая Корона

Отчеттук мезгил ичинде аккредитивди берүү (ачуу) боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы аккредитивдин суммасына жараша, орточо 0,2 пайыздан 3 пайызга чейинкини түзгөн.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында 22 банк банктык гарантияларды берүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү сунушташкан. Бул кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы күрөөнүн суммасына жана түрүнө жараша болгон, ал эми банктык гарантияны берүү үчүн комиссиядуктар кароого алынып жаткан мезгил ичинде 0,3 пайыздан 5 пайызга чейинкини түзгөн.

Коммерциялык банктар ыкчам акча которуулардын эл аралык системасынын 20 түрү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү сунушташкан (4.1.1-табл.).

Интернет-банкинг системасына кошулуунун наркы, аны пайдаланууну уюштуруу ыкмасына жараша болгон. Отчеттук мезгил ичинде Интернет-банкинг кызмат көрсөтүүлөрүн төмөнкү банктар сунушташкан: РК "Аманбанк" ААКсы, "Демир Кыргыз Интернэшнл Банк" ЖАК, "АКБ Толубай" ЖАК, "ФинансКредитБанк КАБ" ААКсы, "Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсы, "ЮниКредит Банк" ААКсы, "Дос-Кредобанк" ААКсы, "БТА Банк" ААКсы, ЖАК "Кыргыз инвестициялык-кредиттик банк", "Коммерческий банк Кыргызстан" ААКсы.

4.3. Нак жана нак эмес жүгүртүүлөр

4.3.1. Накталай жүгүртүүлөр

2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча жүгүртүүдөгү акчалардын жалпы суммасы 45,5 млрд. сомду түзгөн жана 2010-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 8,6 млрд. сомго же 23,3 пайызга көбөйгөн.

Коммерциялык банктардын кассаларында 2,0 млрд. сом болгон, бул жүгүртүүдөгү акчалардын жалпы суммасынын 4,4 пайызын түзгөн.

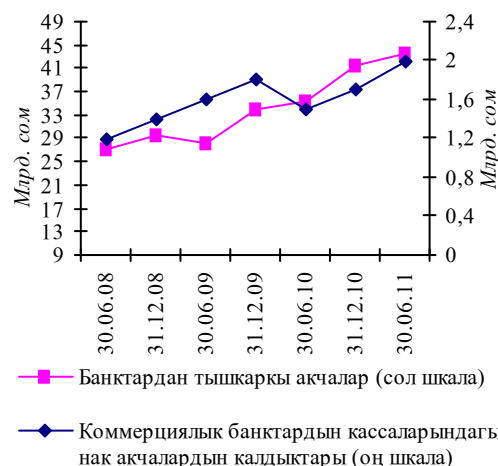
Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы 4.3.1.1-графикте келтирилген.

Жүгүртүүдөгү акчалардын өсүшүнүн көбөйүүсү социалдык пакеттер боюнча мамлекеттик төлөөлөрдүн жогорулоосуна жана экономиканын нак акчаларды туруктуу керектөөсүнө байланыштуу болгон.

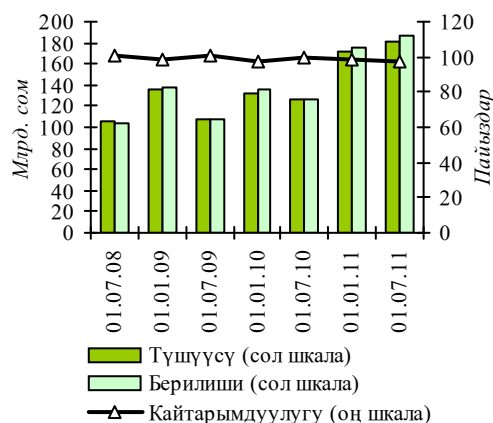
Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгында нак акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына кайтып түшүүсү 97,1 пайызды түзгөн, бул 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагыга караганда 2,6 пайыздык пунктка аз. Нак акчалардын кайтып түшүүсүнүн азайуусу коммерциялык банктардын кассаларынан нак акчаларды берүүсүнүн көбөйүүсүнө байланыштуу болгон. Нак акчалардын кайтарымдуулугунун көрсөткүчү 4.3.1.2-графикте чагылдырылган.

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде нак акчалардын кайтарымдуулугунун кыйла жогорку көрсөткүчү Ош шаары боюнча 110,7 пайыз, Чүй областы боюнча - 105,4 пайыз чегинде катталса, Бишкек шаары боюнча нак акчалардын кайтарымдуулугу 104,3 пайызды түзгөн. Кыйла төмөнкү көрсөткүч Нарын областы боюнча - 63,3 пайыз (4.3.1.3-график.) чегинде катталган. Ош шаарындагы нак акчалардын кайтарымдуулугунун жогорку көрсөткүчү керектөө рыногунун кыйла каныккандыгы менен байланыштуу болгон, Бишкек шаарында жана Чүй областында нак акчалардын кайтарымдуулугунун жогорку көрсөткүчкө ээ болуусу, банк жана финансы мекемелеринин, соода жана өнөр жай ишканаларынын мына ушул жерлерде топтолушуна байланыштуу келип чыккан. 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда нак акчалардын областтар боюнча кайтарымдуулугу бүтүндөй республика боюнча анчалык өзгөргөн эмес.

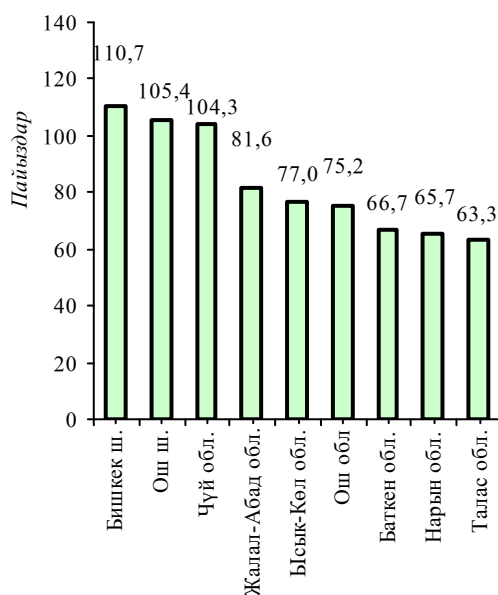
4.3.1.1-график. Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы

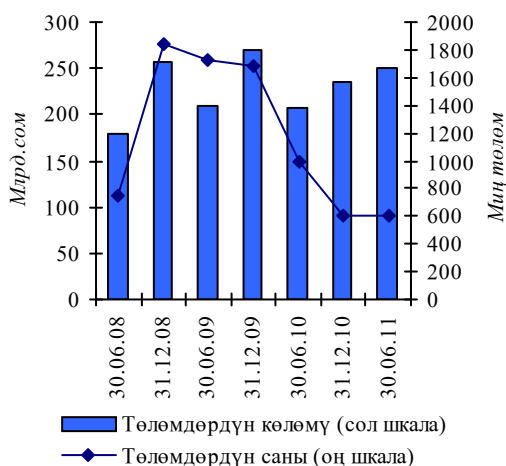
4.3.1.2-график. Нак акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына келип түшүүсү, алардын берилиши жана кайтарымдуулугу

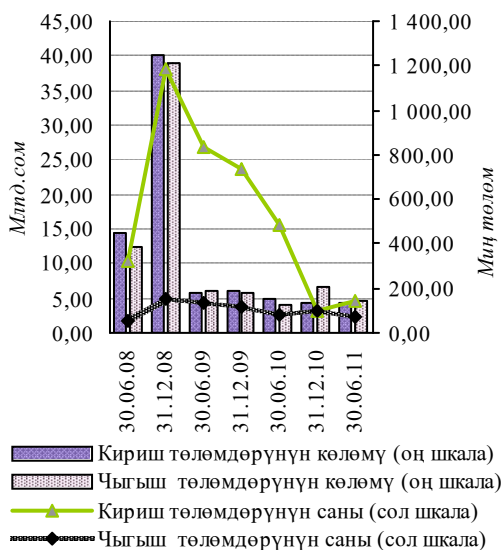
4.3.1.3-график. Нак акчалардын областтар боюнча кайтарымдуулук көрсөткүчү

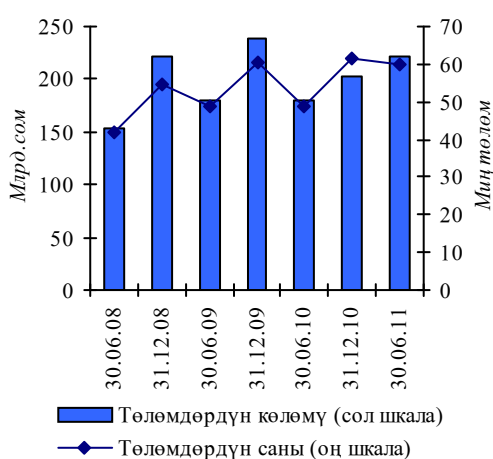
4.3.2.1-график. Банктар аралык төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.3.2.2-график. Борбордук казыналыктын кириш жана чыгыш төлөмдөрүнүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.3.2.3-график. Гросстук система боюнча төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

Жүгүртүүдө акчалардын өсүшү 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында экономиканын нак акчаларды реалдуу керектөөлөрүнө ылайык келген.

4.3.2. Нак эмес жүгүртүүлөр

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм системасы аркылуу 250,7 млрд. сом жалпы суммасындагы 603 689 төлөм өткөрүлгөн. 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчкө салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү 6,9 пайызга көбөйсө, төлөмдөрдүн саны 0,8 пайызга азайган (4.3.2.1-график).

Борбордук Казыналыктын кириш төлөмдөрүнүн көлөмү отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгына салыштырганда 2,3 пайызга жана 2010-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 8,8 пайызга кыскарса, Борбордук Казыналыктын чыгыш төлөмдөрүнүн көлөмү 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын көрсөткүчтөрүнө салыштырганда 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгында 29,9 пайызга азайып жана 2010-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 13,7 пайызга көбөйгөн (4.3.2.2-график).

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде Улуттук банктын төлөмдөрдүн гросстук системасы аркылуу 221,5 млрд. сом суммасында 59 840 төлөм өткөрүлгөн. Өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү 23,1 пайызга, ал эми төлөмдөрдүн саны 22 пайызга көбөйгөн (4.3.2.3-график). Төлөмдөрдүн клирингдик системасы боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн көлөмү 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчкө салыштырганда 10,6 пайызга көбөйүү менен 29,2 млрд. сомду түзгөн. Төлөмдөрдүн жалпы саны 543 849 түзгөн, бул 2010-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 42,4 пайызга аз (4.3.2.4-график).

Банктар аралык төлөмдөр системасында төлөмдөрдүн аймактык түзүмү көрсөткөндөй, төлөмдөрдүн көлөмү (жалпы көлөмдүн 92,2 пайызы) жана саны (жалпы санынын 69,7 пайызы) Чүй областы менен Бишкек шаарына туура келет.

4.3.3. Банктык төлөм карттар менен эсептешүүлөр системасы

2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча банктык төлөм карттардын эмиссиясы, эквайринги жана алар-

ды пайдалануу менен кардарларды эсептешүү-кассалык тейлөө жагында кызмат көрсөтүүлөрдү 22 коммерциялык банктын ичинен 21 банк сунуштаган, ал эми алардын 8и эл аралык системалардын, 4 банк локалдык системалардын, ошондой эле 17 банк "Элкарт" бирдиктүү улуттук системасынын карттарын чыгаруу боюнча эмитент болуп саналат.

Отчеттук мезгил ичинде "Элкарт" бирдиктүү улуттук системасы боюнча карттарды кабыл алуу жана тейлөө Бишкек шаары боюнча орнотулган 144 банкомат жана 566 терминал аркылуу ишке ашырылган, алардын ичинен 425 терминал коммерциялык банктардын филиалдарында жана сактык кассаларында, 141 терминал Бишкек шаарында, областтык жана райондук борборлордогу соода-сервистик пункттардын эл көп келген жерлеринде орнотулган.

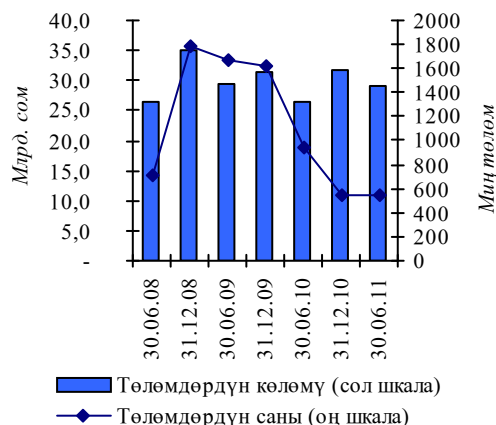
Бүтүндөй алганда, 2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча коммерциялык банктар тарабынан "Элкарт" бирдиктүү улуттук системанын 53 548 картты чыгарылган.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде төлөм карттары рыногунда иш жигердүүлүгүнүн артышы байкалган, бул тууралуу эмитирленген карттардын жана аларды пайдалануу менен ишке ашырылган транзакциялардын санынын көбөйгөндүгүн тастыктайт. Алсак, эмитирленген карттардын жалпы саны 2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча 237 124, бул өткөн жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн 5,3 пайызга көп (4.3.3.1- график).

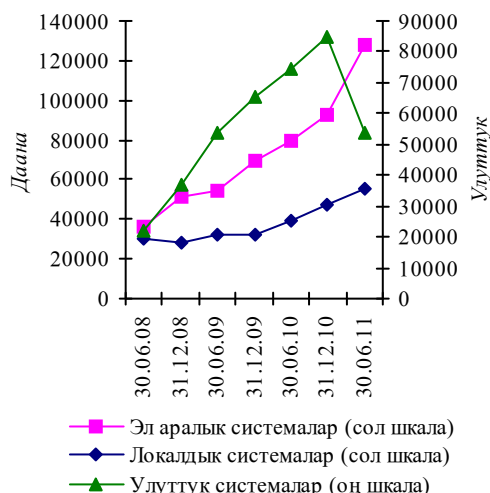
Карттар боюнча ишке ашырылган транзакциялардын жалпы саны жана көлөмү алардын өткөн жылдын ушул эле мезгилиндеги санына жана көлөмүнө салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 30,5 жана 64,6 пайызга көбөйгөн (4.3.3.2-график).

Мурдагыдай эле, ишке ашырылган операциялардын көлөмүндө негизги үлүш банкоматтар жана терминалдар аркылуу карттарды пайдалануу менен акча каражаттарын алууга туура келген жана алар операциялардын жалпы көлөмүндө 9,8 млрд. сомду түзгөн, ал эми соода-сервистик ишканалардагы жүгүртүүлөр 496,6 млн. сом чегинде катталган. Мына ушул маалыматтар, нак акчага айландыруу операцияларынын эң эле көп ишке ашырылган түрүнөн болуп санала тургандыгын тастыктайт жана алар карттарды пайдалануу менен ишке ашырылган операциялардын жалпы көлөмүнүн 95 пайызын түзөт.

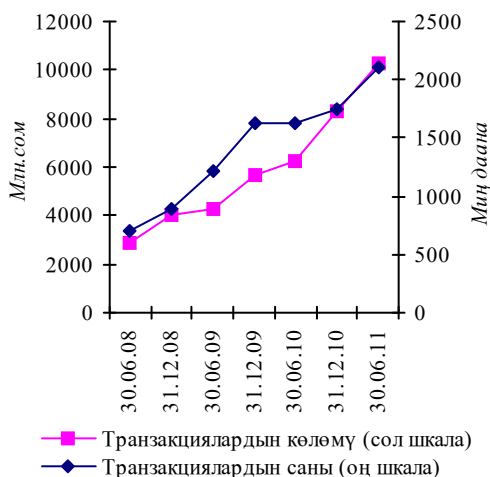
4.3.2.4-график. Клиринг системасы боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.3.3.1-график. Эмитирленген карттардын санынын динамикасы

4.3.3.2-график. Банктык карттарды пайдалануу менен жүзөгө ашырылган транзакциялардын көлөмүнүн жана санынын динамикасы

Банктарды өнүктүрүү стратегиясынын артыкчылыктары багыттарынын бири болуп, банктык эсептердин санын көбөйтүү жана карттарды пайдалануу менен эл аралык, локалдык жана улуттук системалардын базасында "эмгек акы" долбоорлорун жүзөгө ашыруу саналат. Дал ушул долбоорлордун эсебинен банктар, карттардын эмиссиясынын жана транзакциялардын көлөмүнүн таасирдүү өсүшүнө жетише алат жана бул, банктардын карттар рыногундагы позициясын чындоодо олуттуу кадам жасоого өбөлгө түзөт.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында эл аралык, локалдык жана улуттук системалардын карттарынын базасында "эмгек акы" долбоорлорун жүзөгө ашыруу жана анын чөйрөсүн кеңейтүү жагында 21 коммерциялык банк иш-чараларды жүзөгө ашырган.

Мына ушул долбоорлордун чегинде бардык банктар тарабынан 463 долбоор ишке ашырылып 59 163 карт чыгарылган, бул чыгарылган карттардын жалпы санынын 24,9 пайызын түзөт.

Коммерциялык банктар карттарды кабыл алуу жана тейлөө боюнча инфраструктураны өнүктүрүү ишин улантууда. Алсак, 2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча системаларга бөлүштүрүүдө иштеп жаткан терминалдардын жана банкоматтардын жалпы саны төмөнкүчө болот:

- "Элкарт" системасы боюнча - 144 банкомат жана 566 терминал. Төлөм карттарын пайдалануу менен эсептешүүлөр системасын интеграциялоонун жыйынтыгы боюнча эл аралык системалардын бардык банкоматтары жана "Алай-Кард" локалдык системасынын 46 терминалы "Элкарт" улуттук төлөм карттарын тейлөөгө кабыл алышат;
- эл аралык системалар боюнча - 163 банкомат жана 1000 терминал;
- "Алай-Кард" системасы боюнча - 61 банкомат жана 220 терминал.

Ошентип, банктык төлөм карттар республиканын бардык аймактары боюнча жалпыга жеткиликтүү жерлерде орнотулган 368 банкоматта жана 1 786 терминалдарда тейлөөгө кабыл алынган.

4.3.4. Жол чектери менен операцияларды кошо алганда, чек ара аркылуу өткөрүлүүчү төлөмдөр

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акыры-

на карата абал боюнча, Кыргыз Республикасында 22 банк (Улуттук банкты кошо алганда) SWIFT шериктештигинин мүчөсү болуп саналган. Улуттук банкты кошо алганда, 19 банк SWIFT Жамааттык пайдалануу түйүнү (УКП) аркылуу иш алып барат, ал эми 3 банк өз алдынча иштесе, 1 банк Казакстандагы башкы "Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсынын офиси аркылуу ишин жүзөгө ашырат.

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде чыгыш төлөмдөрдүн саны 1 349, кириш төлөмдөр - 3 777 чегинде катталган, бул көрсөткүчтөр 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчкө салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша, 2,6 жана 7,1 пайызга кыскарган, ошондой эле 2010-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 7,1 пайызга жана 28,2 пайызга төмөндөгөн (4.3.4.1-график). Төлөмдөрдүн көлөмүнүн негизги үлүшү валюталардын номиналы боюнча АКШ долларына туура келген.

Жол чектери менен операциялар боюнча кызмат көрсөтүүлөр Кыргыз Республикасындагы 22 коммерциялык банктын ичинен 7 банк сунуштаган. Жол чектерин пайдалануу менен жүргүзүлгөн операциялардын саны 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында 39,1 млн. сом көлөмүндө 2 305 операцияны түзгөн. Кыргыз Республикасынын резидент эместери жол чектерин негизги керектөөчүлөрдөн болуп саналат.

4.3.4.1-график. SWIFT системасы боюнча транзакциялардын динамикасы

V. РЕАЛДУУ СЕКТОРДУН АБАЛЫ

5.1. Үй чарбасы

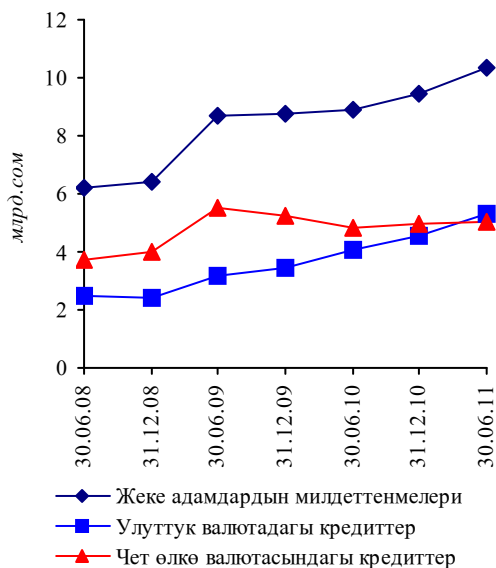
2011-жылдын январь-июнь айларында жумушчунун орточо айлык номиналдык эмгек акысы бүтүндөй республика боюнча (чакан ишканаларды эске албаганда) 8 185 сом чегинде калыптанган, бул 2010-жылдын ушул эле мезгилиндеги 9,4 пайызга карама-каршыны түзүү менен реалдуу мааниде алганда 1,8 пайызга көбөйгөн. Доллардык эквивалентинде алганда орточо айлык номиналдык эмгек акы 174,9 АКШ долларын түзгөн (отчеттук мезгил ичинде АКШ долларынын орточо маанисинин курсу 1 долларга 46,8 сом деңгээлинде калыптанган).

Кароого алынган мезгил ичинде эмгек акынын өлчөмүнүн көбөйүүсү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда экономикалык иштин бардык түрлөрү боюнча, анын ичинде кыйла олуттуусу - билим берүү жана саламаттыкты сактоо чөйрөсүндө байкалган, анткени бул чөйрөлөрдө эмгектенген жумушчулардын эмгек акысы 2011-жылдын май айынан тартып жогорулатылган. Финансы чөйрөсүнүн, транспорт жана байланыш секторунун электр энергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү тармагында иштеген кызматкерлердин эмгек акысынын республикалык орточо деңгээлден олуттуу жогорулоо тенденциясы сакталып калууда. Ал эми эмгек акынын төмөн деңгээли билим берүү тармагында, саламаттыкты сактоо мекемелеринде, коммуналдык жана социалдык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо жагында калыптанган.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде жеке адамдардын акча которуулар системасы боюнча акча которууларынын түшүүлөрүнүн көбөйүүсү байкалган: 2011-жылдын январь-июнь айларында таза агылып кирүүнүн жалпы көлөмү 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы көлөмүнө салыштырганда 43,6 пайызга өсүү менен 650,6 млн. доллар чегинде калыптанган.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында күндөлүк жашоо минимумунун орточо жылдык өлчөмү 2010-жылдын акырындагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 31,6 пайызга көбөйүү менен 4 609,0 сомду түзгөн. Орточо айлык эмгек акынын ушул көр-

5.1.1.1-график. Жеке адамдардын банктар алдындагы милдеттенмелери

сөткүчкө карата катышы 2010-жылдын акырындагы 226,9 пайыздан 2011-жылдын июнь айынын акырындагы 177,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

5.1.1. Банк тутумунун алдындагы милдеттенмелер

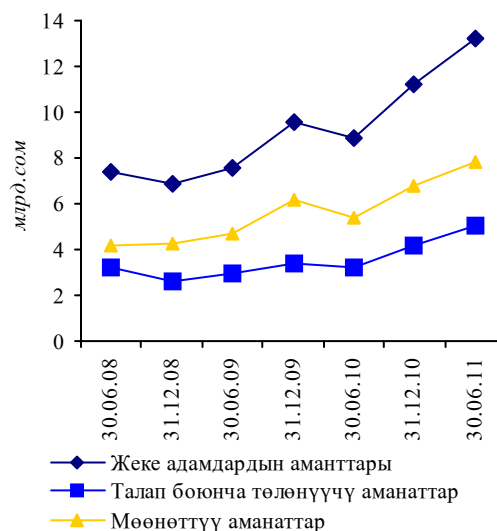
Үй чарба секторунун банк тутумунун алдындагы милдеттенмелеринин суммасы 2010-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 9,1 пайызга көбөйүү менен 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата 10,3 млрд. сомду түзгөн. Жеке адамдардын улуттук валютадагы кредиттер боюнча карызы 5,3 млрд. сомду түзүү менен 17,5 пайызга көбөйгөн, ал эми ошол эле учурда чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча карыз, 1,5 пайызга же сомдук эквивалентинде 5,0 млрд. сомго чейин өскөн (5.1.1.1-график). Натыйжада, жеке адамдардын милдеттенмелеринин түзүмүндө чет өлкө валютасындагы кредиттердин салыштырма салмагы 52,3 пайыздан 48,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

Үй чарбачылыгына керектөө максаттарына берилген кредиттердин жалпы көлөмү 2011-жылдын январь-июнь айларында 2010-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көлөмүнө салыштырганда 79,9 пайызга көбөйүү менен 1,5 млрд. сомду түзгөн, ал эми берилген кредиттердин жалпы көлөмүндөгү алардын үлүшү 7,2 пайыздан 9,9 пайызга чейин өскөн.

5.1.2. Калктын аманаттары

2011-жылдын акырына карата жеке адамдардын депозиттеринин жалпы көлөмү жыл башынан тартып 17,5 пайызга көбөйүү менен 13,2 млрд. сомду түзгөн (5.1.2.1- график). Мында, калктын улуттук валютадагы депозиттери 22,8 пайызга, 6,0 млрд. сомго чейин, ал эми чет өлкө валютасында - 13,5 пайызга, сомдук эквивалентинде 7,2 млрд. сомго чейин өскөн. Калктын чет өлкө валютасындагы депозиттеринин үлүшү 2010-жылдын акырындагы көрсөткүчкө салыштырганда 1,9 п.п. төмөндөө менен 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 54,9 пайызды түзгөн.

5.1.2.1-график. Жеке адамдардын аманаттары

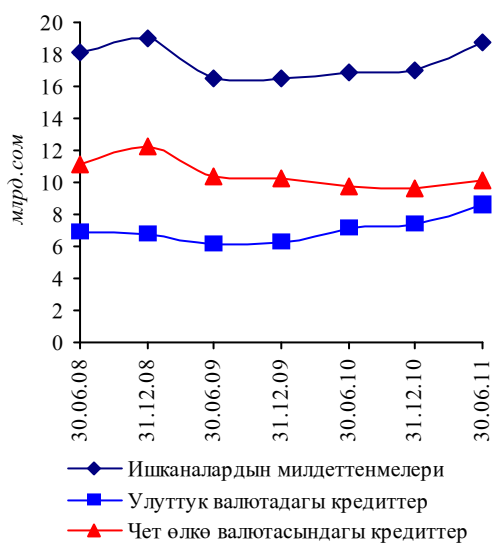
5.2. Корпоративдик сектор

5.2.1. Банк тутумунун алдындагы милдеттенмелер

2011-жылдын 1-июлуна карата республиканын аймагындагы иштеп турган чарба жүргүзүүчү субъекттердин саны 491,6 миң бирдикти түзгөн, бул өткөн жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 3,5 пайызга көп. Мурдагыдай эле, чарба жүргүзүүчү субъекттердин түзүмүндө дыйкан (фермердик) чарбалар жана жеке ишкерлер басымдуулук кылат.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында ишканалар менен уюмдардын¹ коммерциялык банктардын алдындагы чогуу алгандагы карызынын өскөндүгү белгиленген. Кароого алынган мезгилдин акырына карата анын көлөмү 2010-жылдагы көлөмгө салыштырганда 10,2 пайызга көбөйүү менен 18,8 млрд. сомду түзгөн. (5.2.1.1-график).

5.2.1.1-график. Коммерциялык банктардын алдындагы корпоративдик сектордун карызынын динамикасы

Жаңы берилген кредиттердин көлөмү 2011-жылдын январь-июнь айларында өткөн жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 14,7 млрд. сомду түзүү менен 30,9 пайызга өскөн, улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 27,5 пайызга көбөйүү менен 7,6 млрд. сомду түзгөн, ал эми чет өлкө валютасында кредиттөө 2011-жылдын январь-июнь айларында 34,8 пайызга, же 7,1 млрд. сомго чейин көбөйгөн.

Жаңы берилген кредиттердин тармактык түзүмүндө экономиканын көпчүлүк тармактарын кредиттөөнүн көбөйүүсү белгиленген. 2010-жылдагы биринчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчтөргө салыштырганда айыл чарбасына кредиттердин үлүшү 13,7 пайызга чейин (+1,0 п.п.), керектөө кредиттерине - 9,9 пайызга чейин (+2,0 п.п.) жана ипотекага кредиттердин үлүшү - 4,2 пайызга чейин (+1,0 п.п.) көбөйгөн. Ошол эле учурда соодага кредиттердин үлүшү 2,8 п.п., 54,6 пайызга чейин, өнөр жайына кредиттер 6,1 пайыздан 4,7 пайызга чейин кыскарган. Даярдоого жана кайра иштетүүгө, транспортко, байланышка жана социалдык кызмат көрсөтүүлөргө кредиттердин салыштырма салмагы 1,9 пайыз суммасын түзгөн. "Жана башка" кредиттердин үлүшү 1,6 п.п. көбөйүү менен 9,0 пайыз чегинде катталган.

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы ал-

¹ Юридикалык жактардын коммерциялык банктардын баланстык отчеттору боюнча карызы.

дын ала алынган маалыматтар боюнча экономиканын көпчүлүк тармактарында улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасында да жаңы берилген кредиттер боюнча пайыздык чен төмөндөгөн. Кароого алынган мезгил ичинде банктарда улуттук валютадагы кредиттер боюнча чендердин орточо деңгээли өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 22,7 пайызды түзүү менен 1,2 п.п. төмөндөп, ал эми чет өлкө валютасында бул көрсөткүч 19,8 пайыз чегинде катталган (-0,1 п.п.).

Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чендердин төмөндөөсү соодага жана керектөө максаттарына кредиттерди эске албаганда, бардык тармактар боюнча белгиленген. Улуттук валютада кредиттер эң төмөнкү чен менен (орточо алганда бир мезгил ичинде 19,5 пайыз) ипотекага берилсе, эң жогорку ченде байланышка кредиттер (28,0 пайыз) болгон. Кыйла төмөнкү чен боюнча чет өлкө валютасында кредиттер өнөр жайга (бир мезгил ичинде орточо алганда 17,9 пайыз), эң жогорку чен менен - керектөө максаттарына (орточо 22,7 пайыз) берилген.

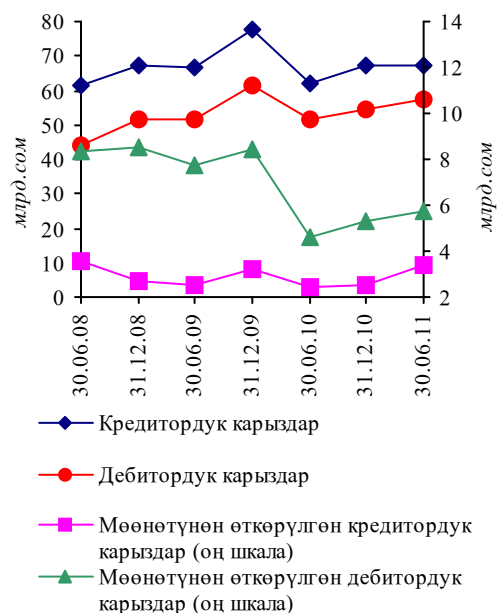
5.2.2 Дебитордук жана кредитордук карыздын абалы²

Экономиканын реалдуу секторунун ишканаларынын жана уюмдарынын дебитордук карызынын көлөмү 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 57,4 млрд. сомду түзгөн, бул 2010-жылдын жыйынтыгындагы көрсөткүчкө караганда 5,0 пайызга (5.2.2.1-график) көп.

Дебитордук карыздын көлөмүнүн олуттуу өсүшү айыл-чарбада (14,0 эсеге) жана транспорт жана байланыш тармагында (153,3 пайызга) белгиленген. Мында, дебитордук карыздын жалпы көлөмүндө олуттуу салыштырма салмакты кайра иштетүү өнөр жай ишканалары (26,2 пайыз), кыймылсыз мүлк менен операциялар (20,2 пайыз) жана соода (15,6 пайыз) ээлейт.

Мөөнөтүндө төлөнбөгөн дебитордук карыздын көлөмү 2011-жылдын июнь айынын акырына карата өткөн жылдын жыйынтыгындагы ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 8,2 пайызга өсүү менен 5,7 млрд. сомду түзгөн. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн дебитордук карыздын үлүшү анын жалпы көлөмүндө 10,0 пайыз чегинде кат-

5.2.2.1-график. Корпоративдик сектордун дебитордук жана кредитордук карыздарынын динамикасы

² Финансы кызмат көрсөтүүлөрүн сунушташкан уюмдарды эске албаганда, Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын-ала маалыматтары боюнча.

талган. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн дебитордук карыздын жалпы көлөмүнүн 53,9 пайызы электрэнергиясын өндүрүү жана бөлүштүрүү боюнча ишканалардын карыздарына туура келген.

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча кредитордук карыз 67,4 млрд. сомду түзгөн, бул анын өткөн жылдагы көлөмүнө салыштырганда 0,4 пайызга көп. Карыздын көбөйүүсү көбүнчө, айыл чарба ишканаларынын (6,0 эсеге), кайра иштетүү өнөр жайдын (125,8 пайызга), транспорт жана байланыш ишканаларынын (109,2 пайызга) карыздарынын өсүшүнүн эсебинен байкалган.

Мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздын көлөмү кароого алынып жаткан жылдын июнь айынын акырына карата 2010-жылдын 31-декабрындагы көрсөткүчтүн маанисине салыштырганда 35,6 пайызга өскөн, мында кредиттик карыздын жалпы көлөмүндөгү анын үлүшү 3,7 пайыздан 5,0 пайызга чейин өскөн. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредитордук карыздын түзүмүндө олуттуу үлүш кайра иштетүү өнөр жай ишканаларына (38,7 пайыз), соодага (20,6 пайыз) жана электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүүгө (13,3 пайыз) туура келет.

5.2.3. Финансылык натыйжалар³

2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча реалдуу сектордун ишканаларынын операциялык пайдасынын көлөмү 20,8 млрд. сомду түзгөн. Операциялык пайданын негизги көлөмү кайра иштетүү өнөр жай ишканаларынан, транспорт жана байланыш, соода, ошондой эле электрэнергиясын, газды жана суунун өндүрүү жана бөлүштүрүү ишканаларынан алынган. Ал эми айыл-чарбасы, финансылык иштер (алмашуу бюролору жана ломбарддар) жана билим берүү чөйрөсү 25,7 млн. сом өлчөмүндөгү чыгымга дуушар болушкан.

³ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала берген маалыматтары боюнча.

VI. ФИНАНСЫ СИСТЕМАСЫНЫН ӨНУГҮҮ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

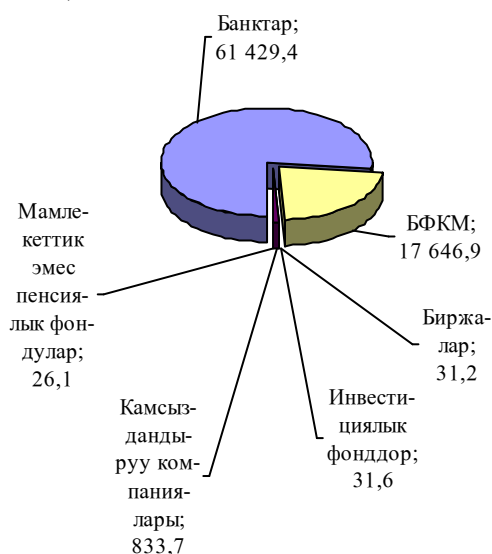
2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында республиканын финансы секторун өнүктүрүүнүн алгылыктуу динамикасы байкалган. Рыноктогу жагдай Кыргыз Республикасынын негизги соода өнөктөштөрүнөн болгон өлкөлөрдөгү экономикалык жактан туруктуу жогорулоосунун, ошондой эле экономикага кредиттердин өсүшүнүн алкагында түптөлгөн. Мында, берилген кредиттер боюнча пайыздык чендердин бир аз төмөндөгөндүгүнө карабастан, кредиттик ресурстардын наркы мурдагыдай эле, салыштырмалуу жогорку деңгээлде калган. Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банктар тарабынан берилген кредиттердин ИДӨгө карата катышы түрүндө туюндурулган, финансылык ортомчулук деңгээли 14,2 пайыз¹ өлчөмүндө түптөлгөн.

Өлкөнүн банктарды, банктык эмес финансы-кредиттик мекемелерди, фондулук биржаларды, камсыздандыруу компанияларын, пенсиялык жана инвестициялык фондуларды камтыган финансы системасында (6.1-график) банк сектору басымдуу орунду ээлейт. Бүтүндөй алганда, финансы системасынын активдери 2010-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 4,5 пайызга көбөйүү менен 80,0 млрд. сомду түзгөн. Мында, финансы системасынын активдеринин ИДӨгө карата катышы 34,6 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

2011-жылдын январь-июнь айларында банк тутумунун кредит портфелинин мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздын жана пролонгацияланган кредиттердин үлүштүк мааниси менен аныкталган сапаттык мүнөздөмөсү жакшыртылган. Тармактар боюнча, банктардын кредит портфелинин көбөйүүсүнө сооданы кредиттөөнүн өсүшү негизги салым кошкон, ал бир мезгил ичинде жаңы берилген кредиттердин бардык көлөмүнүн жарымынан көбүрөөгүн түзгөн.

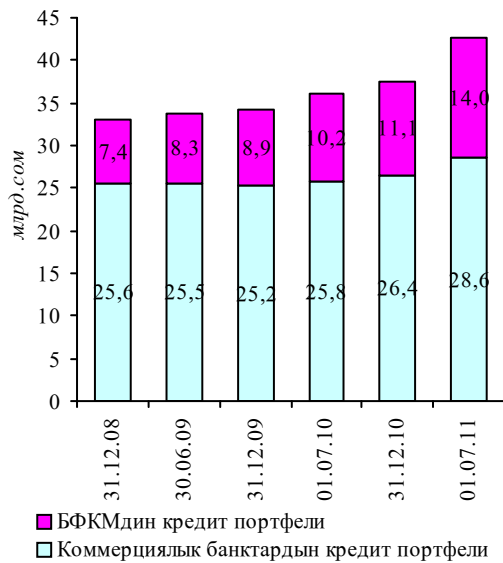
Мында, кредит портфелдин жалпы көлөмүндө мындай кредиттердин салыштырма салмагы 2011-жылдын 1-июлуна карата 44,7 пайыз (+1,7 п.п.) өлчөмүндө түптөлгөн. Башка тармактардын үлүшү бир аз өзгөр-

6.1-график. Финансы системасынын активдери (2011-жылдын 1-июлуна карата)
(млн. сом)

¹ ИДӨгө карата 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн.

6.2-график. Коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелердин кредит портфели

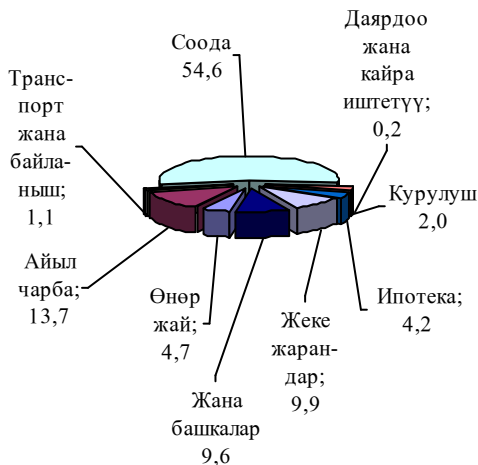
гөн: айыл чарбасына кредиттердин салыштырма салмагы 12,7 ден 14,0 пайызга чейин, керектөө кредиттериники - 7,1 пайыздан 7,7 пайызга чейин, өнөр жайга кредиттер - 0,1 п.п., 5,7 пайызга чейин көбөйгөн, ошол эле учурда ипотекага кредиттердин үлүшү 10,8 пайыздан 9,6 пайызга, курулушка - 7,7 пайыздан 6,1 пайызга чейин кыскарган. Транспорт, байланыш, даярдоого жана кайра иштетүүгө жана социалдык кызмат көрсөтүүлөргө кредиттер, мурдагыдай эле, бир аз үлүштү - суммардык тартипте 2,0 пайызды түзгөн. "Жана башка" кредиттердин салыштырма салмагы жарым жылдык ичинде 11,3 пайыздан 10,2 пайызга чейин азайган.

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде депозиттер рыногундагы жагдай туруктуу катары мүнөздөлгөн. Коммерциялык банктардагы аманаттар, негизинен талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин жана мөөнөттүү аманаттардын тиешелүү өзгөрүүлөрүнүн эсебинен орточо өсүштү көрсөткөн. Мында, валюталардын түрлөрү боюнча депозиттик базанын көбөйүүсү, сом түрүндөгү сыяктуу эле, валюталык депозиттердин эсебинен да дээрлик барабар деңгээлде жүргөн.

2011-жылдын 6 айы үчүн баалуу кагаздар менен тооруктардын көлөмү Кыргыз Республикасынын фондулук рыногунда 630,7 млн. сом же 2010-жылдагы ушундай көрсөткүчкө салыштырганда 103,3 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн, ал эми келишилген бүтүмдөрдүн саны өткөн жылдын январь-июнь айларындагы көрсөткүчкө салыштырганда 33,8 пайызга көбөйүү менен 1131 түзгөн. Көрүлүп жаткан аракеттердин эффективдүүлүгүн жогорулатуу процессинде, кароого алынып жаткан мезгил ичинде иштеп жаткан фондулук биржалардын бирдиктүү тоорук аянтчасына, анын ичинде бардык брокердик компаниялардын түзүлгөн структуранын катышуучуларынын курамына өтүшүн шарттаган биригүүсү жүргөн. Мындан тышкары, мамлекеттин аны башкарууга түздөн-түз катышуусун болжолдогон, бирдиктүү улуттук депозитарийди түзүү жөнүндө макулдашууга жетишилген.

Камсыздандыруу компаниясы жана мамлекеттик эмес пенсиялык сектор негизги иш көрсөткүчтөрүнүн көбөйгөндүгүнө карабастан, мурдагыдай эле, өлкөнүн финансы секторунун өнүгүү процессинде бир аз гана роль ойнойт.

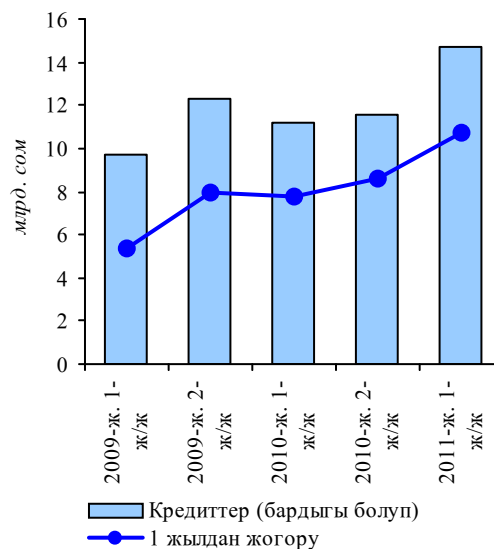
6.3-график. Коммерциялык банктардын экономика тармактарын 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгында кредиттөөсү, (пайыздарда)

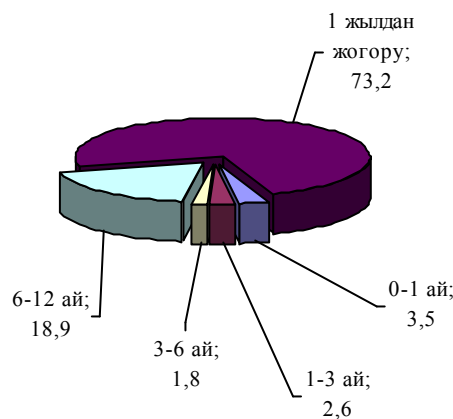
Алсак, 19 катталган камсыздандыруу уюмдарынын ичинен, кайра камсыздандыруучу 2 компанияны, ошондой эле резидент эместердин катышуусу менен беш компанияны кошо алганда, 14ү ишин жүзөгө ашырышууда. Камсыздандыруу сый акыларынын өлчөмү 2011-жылдын январь -июнь айларында өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 4,7 пайызга, 154,1 млн. сомго чейин көбөйгөн. Камсыздандыруунун түрлөрү боюнча камсыздандыруу продуктуларынын жалпы портфелинде мүлктүк камсыздандыруу үстөмдүк кылуучу абалды ээлөөдө. Камсыздандыруу уюмдарынын чогуу алгандагы активдери отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 833,7 млн. сомду түзгөн жана өткөн жылдын ушундай эле мезгилине салыштырганда 3,6 пайызга көбөйгөн. Өтүп жаткан жылдын биринчи жарым жылдыгында камсыздандыруу компанияларынын активдеринин ИДӨгө карата катышы 0,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

Топтолгон (мамлекеттик эмес) пенсиялык камсыз кылуу системасы "Кыргызстан" жана "Жаны Азия" мамлекеттик эмес пенсиялык фондулардан (МПФ) турат. Акыркысы, 2009-жылдын орто ченинде лицензия алгандыгына карабастан, мурдагыдай эле, рыноктогу өз ишин жүзөгө ашырган эмес. Кароого алынып жаткан жарым жылдыкта 2001-жылдын 1-июлуна карата 20,4 млн. сомду түзгөн тиешелүү пенсиялык топтоолордун көбөйүү тенденциясынын сакталып тургандыгы белгиленген, бул, жыл башындагы көрсөткүчтөн 11,8 пайызга көп. Мында, "Кыргызстан" МПФсынын активдеринин өлчөмү жыл башынан бери 9,2 пайызга көбөйүү менен 26,1 млн. сомго жеткен. 2011-жылдын январь-июнь айларында "Кыргызстан" МПФсында пенсия алуучулардын санынын көбөйүү тенденциясы байкалган. Отчеттук жылдын 1-июлуна карата абал боюнча МПФсынын өз ыктыяры менен пенсиялык камсыздоо келишимин түзгөн МПФ катышуучуларынын жалпы саны 2 387 адамды түзгөн.

6.4-график. Коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттердин жана узак мөөнөттүү кредиттердин жалпы көлөмүнүн динамикасы

6.5-график. Коммерциялык банктар тарабынан 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгында берилген кредиттеринин төлөө мөөнөтү боюнча түзүмү (пайыздар)

VII. АТАЙЫН МАСЕЛЕЛЕР

SWIFT Кыргыз Республикасында

SWIFT Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (Бүткүл дүйнөлүк банктар аралык финансылык телекоммуникациялар коомчулугу) болуп чечмеленет жана ал SWIFT коомчулугунун мүчөлөрүнүн ортосунда чек ара аркылуу өтүүчү жана ички төлөмдөрдү өткөрүү үчүн маалыматтардын жана билдирүүлөрдүн ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылган телекоммуникациялык системаны түшүндүрөт.

Банктар, брокердик фирмалар, инвестициялык компаниялар, биржалар сыяктуу, ар кандай финансылык мекемелер жана башка корпоративдик кардарлар SWIFTтин кардарларынан болуп саналышат. SWIFT системасын пайдалануучулар бири-бирине беришкен электрондук билдирүүлөр жогорку деңгээлде корголгон. Ошол эле учурда алардын наркы анчалык жогору эмес. Бул системаны түзүүчүлөр тарабынан көрсөтүлгөн маалыматтарды берүү эрежелери жана форматтары, учурда, эл аралык стандарт статусуна ээ болушкан.

Учурда, SWIFT 9 700дөн ашуун банктык уюмдарды, финансылык институттарды жана корпоративдик кардарларды бириктирип турат, алар дүйнөнүн 209 өлкөсүндө жайгашышкан. Бири-биринен алыс аралыкта жайгашкандыгына карабастан, алар жыл бою жана күнүнө 24 саат бою өз ара маалымат алмашып, иш жүргүзө алышат. Бир нече ондогон миллион финансылык билдирүүлөр алар тарабынан күн сайын берилет жана алардын жалпы суммасы 5 триллион доллардан ашыгыраакты түзөт.

SWIFT өз кардарларына өздүк коммуникациялык платформаларды, продуктуларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштайт, алар кардарларга ишенимдүү түрдө жана коопсуз абалда финансылык маалымат алмашууга өбөлгө түзөт. Ошондой эле, SWIFT катализатор катары иш алып барат, ал финансылык коомчулукту бириктирет, бирдей кызыкчылыктагы стандарттарды өз ара биргелешип аныктоого жана финансылык маселелерди кароого түрткү берет.

SWIFT төлөм системасы бүгүнкү күнү дүйнөлүк коомчулукта кеңири пайдаланылган банктар аралык төлөм системасы болуп саналат жана келечекте анын позицияларын бекемдөө күтүлүүдө, анткени банктар аралык билдирүүлөрдүн санынын өзгөрүүсүз өсүшү болжолдонууда. Мында, SWIFT өздүк форматтарын жана билдирүүлөрдүн түрлөрүн колдонот, алар башка эсептешүү системалары үчүн үлгү болуп саналышат.

Учурда, Кыргыз Республикасында 22 банк SWIFTти пайдалануучу болуп саналышат, алардын ичинен үчөө SWIFT системасына өз алдынча кошулса, он тогузу SWIFT Жамааттык пайдалануу түйүнү (SWIFT ЖПТ) аркылуу иштешет. Улуттук банк SWIFT ЖКПнын оператору болуп саналат. 2008-жылдан тартып 2011-жылга чейинки мезгил ичинде SWIFT ЖКПга 4 катышуучу кошулган: "Айыл Банк" ААКсы (2009-жылдын биринчи чейреги), "Акыливестбанк" ААКсы (2009-жылдын үчүнчү чейреги), "Залкар банк" ЖАК (2011-жылдын биринчи чейреги) жана "БТА банк" ЖАК (2011-жылдын үчүнчү чейреги).

SWIFT Жамааттык пайдалануу түйүнү аркылуу SWIFTке кошулууга эки режимде жол берилет: "Shared connection" режиминде жана "Own connection" режиминде. Учурда, SWIFT ЖПТ аркылуу "Shared connection" режиминде 15 коммерциялык банк жана Улуттук банк иштешүүдө. Ал эми SWIFT ЖПТ аркылуу "Own connection" режиминде 4 коммерциялык банк иш алып барууда.

SWIFT ЖПТнын бардык пайдалануучулары "SWIFT ЖПТнын иштөөсү жана аны пайдалануу процессинде пайдалануучулардын өз ара аракеттешүүсү жөнүндө ар тараптуу келишимге" кол коюшкан, анда SWIFT ЖПТнын иштөө учурунда пайдалануучулардын өз ара аракеттешүү, SWIFT ЖПТга кошулуу жана анын курамынан чыгуу, штаттан тышкаркы жагдайлар, аудит жүргүзүү жана SWIFT ЖПТны модернизациялоо маселелери чагылдырылган.

"Төлөм системасында штаттан тышкаркы жагдайлар орун алган шартта Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын ишине карата негизги талаптар жөнүндө" жобого ылайык, банкта штаттан тышкаркы жагдайлар орун алган учурда, Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары төлөмдөрдү SWIFT боюнча өткөрүүсү үчүн Бирдиктүү тейлөө борбору (ЕЦ) иштөөдө.

Учурда SWIFT коомчулугу менен SWIFT Allianсени миграциялоонун алкагында продуктуларды жана тейлөөнү өнүктүрүү жана Allianсени 7.0 версиясына чейин программалык камсыз кылуунун бардык тилкесин жаңылоо планы каралган. 6.X версиясындагы SWIFT Alliance продуктуларын техникалык жактан колдоонун бүтүү мөөнөтү 2012-жылдын 31-мартына чейин. Бул мөөнөткө карата Кыргыз Республикасынын SWIFTти бардык пайдалануучулары миграциялоону жүзөгө ашыруулары тийиш. Натыйжада, пайдалануучулар SWIFTтин жаңы функционалдык мүмкүнчүлүктөрүн жана тейлөөлөрүн колдоно алышат.

Жакында SWIFT - Sibos 2011 Финансы индустриясынын кезектеги 33- эл аралык форуму аяктады. Sibos - бул, бир нече катышуучуларды - банктардын, финансы-кредиттик мекемелердин жана корпорациялардын өкүлдөрүн, ошондой эле иштеп чыгуучуларды жана жабдуучуларды берүүчүлөрдү жана дүйнөлүк финансылык индустриясы үчүн чечимдерди чогулткан жагдай.

Sibos форумдары 1978-жылдан бери дүйнөнүн ар кандай өлкөлөрүндө жүргүзүлөт. Бостон шаарында өткөн Sibos 2007, 7500дөн көбүрөөк катышуучу чогулткан. 2008-жылы Sibos форуму Венада болуп өткөн, ага 10000ден ашык адам катышкан. Sibos 2009 Гонконгдо форумдун 5782 делегатын чогулткан. Ал эми Амстердамдагы (Нидерландыдагы) Sibos 2010, 200 өлкөнүн ичинен 9 000 жакын катышуучуну топтогон.

Sibos 2011 Торонтодо (Канадада) 2011-жылдын 19-23 сентябрында болгон. Sibos 2011 Эл аралык финансылык форум дээрлик 200гө жакын өлкөдөн 6000гө жакынды чогулткан. Россия, КМШ өлкөлөрүнөн келген делегациялар бул жылы 100 катышуучудан ашыгыраакты түзгөн, алардын ичине Улуттук топтордун Төрагалары жана Россия банкынын, ири коммерциялык банктардын, кредиттик уюмдардын жана фондулук рынокторго катышуучулардын жетекчилери да киришет.

Пленардык отурумдарда жана форумдун сессияларында дүйнөлүк финансылык инфраструктураны өнүктүрүү, эсептешүүлөрдүн улуттук жана чек ара аркылуу өтүүчү системаларын жакшыртуу, инновациялык сервистерди жана продуктуларды жайылтуу боюнча актуалдуу маселелердин кеңири чөйрөсү талкууланган. Корпорацияларды

SWIFTке кыйла жигердүү кошуу процесстерине, ошондой эле стандарттарды өнүктүрүү маселелерине (ISO 20022, XBRL, LEI жана башкаларды) көбүрөөк көңүл бурулган. Sibos ошондой эле заманбап маалымат технологияларынын ири эл аралык көргөзмөсү болуп саналат. Адатка айлангандай, экспозициялардын катышуучуларынан болуп, автоматташтырылган банктык системаны өндүрүүчүлөрдү жана айрым тиркемелерди, системалуу интеграторлорду, дүйнөлүк ири банктарды, финансылык жана клирингдик уюмдарды кошо алганда, технологиялык чечимдерди дүйнөлүк алдыңкы берүүчүлөр саналышат.